

Práce vychovatele v dětském domově jako životní poslání

Andrea Běťáková

Bakalářská práce
2019/2020

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Andrea Běťáková**
Osobní číslo: **H170437**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Práce vychovatele v dětském domově jako životní poslání**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče, institucionální péče a výchovy v dětském domově.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
- BUREŠOVÁ, Pavla, POLÁCHOVÁ VAŠTÁTKOVÁ, Jana a Pavla VYHNÁLKOVÁ, ed. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4.
- ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- ŽUFNÍČEK, Jan, PACNEROVÁ, Helena a Adéla ZELENDA KUPCOVÁ, ed. *Vybraná témata výchovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-59-6.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Iva Staňková
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **4. října 2019**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2020**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 22. ledna 2020

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.4.2020

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 nistává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užití či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na profesi vychovatele v dětském domově. Cílem práce je přiblížit roli vychovatele v dětském domově, ukázat, jaká s sebou nese úskalí a jaká potěšení přináší. První kapitola teoretické části vymezuje stav zkoumaného tématu v literatuře, vztah zvoleného tématu k sociální pedagogice a pojmy související s problematikou. Druhá kapitola popisuje dětský domov jako instituci náhradní výchovné péče a zabývá se historickým a současným pohledem na ústavní výchovu, legislativním rámcem a následně činností dětského domova, co je jeho součástí a jaký je jeho hlavní úkol. Třetí kapitola je zaměřena na roli vychovatele v dětském domově. Popisuje náplň práce vychovatele a činnosti, které zastává. Dále pak motivaci a důvody k volbě profese. Praktická část se zabývá otázkou, jak vnímají vychovatelé pracující v dětském domově svou profesi. Na základě kvalitativního výzkumu se zjišťovalo, co vedlo vychovatele k volbě jejich povolání, zda práce zasahuje do jejich osobního života a v čem vidí vychovatelé smysl své práce.

Klíčová slova: vychovatel, dětský domov, smysl práce, životní poslání

ABSTRACT

The bachelor thesis is focused on the profession of educator in a children's Home. The aim of the work is to introduce the role of the educator in the children's home and show what pitfalls and pleasures it brings. First chapter of the theoretical part defines the state of the researched topic in the literature, the relationship of the chosen topic to social pedagogy and concepts related to the issue. The second chapter describes the children's home as an institution of alternative educational care and it deals with the historical and current view of institutional education, the legislative framework and subsequently the activities of the children's home and investigate what is its part and what is its main task. The third chapter focuses on the role of the educator in the children's home. Describes the scope of work of the educator and the activities he holds. Then, motivation and reasons for choosing this profession. In the practical part the question of how educators working in a children's home perceive their profession is dealt with. Based on qualitative research, it was found out what led educators to choose their profession, whether work interferes with their personal lives and what educators see the meaning of their work.

Keywords: educator, children's home, meaning of work, life mission

Chtěla bych touto cestou velmi poděkovat vedoucí své práce paní doktorce PhDr. Ivě Staňkové za ochotný a laskavý postoj, za vzácné rady poskytované v průběhu zpracování bakalářské práce. Také velmi děkuji pracovníkům dětského domova za ochotu a zdvořilý přístup při společných rozhovorech, rovněž své rodině i přátelům za trpělivost a podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA TÉMATU	11
1.1 STAV ZKOUMANÉHO TÉMATU V LITERATUŘE A DOKUMENTECH.....	11
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	12
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	13
2 DĚTSKÝ DOMOV JAKO INSTITUCE NÁHRADNÍ VÝCHOVNÉ PÉČE	15
2.1 HISTORICKÝ POHLED NA ÚSTAVNÍ VÝCHOVU	15
2.2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA V SOUČASNOSTI.....	16
2.3 LEGISLATIVNÍ RÁMEC.....	18
2.4 ČINNOST DĚTSKÉHO DOMOVA	19
3 VYCHOVATEL A JEHO ROLE V DĚTSKÉM DOMOVĚ	21
3.1 NÁPLŇ PRÁCE VYCHOVATELE	21
3.1.1 Činnosti vychovatele.....	22
3.2 MOTIVACE, DŮVODY K VOLBĚ PROFESE	24
3.3 PROFESE VYCHOVATELE.....	25
3.4 KOMPETENCE VYCHOVATELE.....	26
II PRAKTICKÁ ČÁST	28
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	29
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	29
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	29
4.3 DESIGN VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ IPA – INTERPRETATIVNÍ FENOMENOLOGICKÁ ANALÝZA	30
4.4 METODA A POSTUP SBĚRU DAT.....	30
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	31
5 ANALÝZA DAT	33
5.1 0. FÁZE ANALÝZY	33
5.2 1. FÁZE ANALÝZY	33
5.3 2. FÁZE ANALÝZY	33
5.4 3. FÁZE ANALÝZY	34
5.5 4. FÁZE ANALÝZY	34
6 INTERPRETACE DAT	37
6.1 VZDĚLÁNÍ A VOLBA POVOLÁNÍ.....	37
6.2 MOTIVACE K PRÁCI S DĚTMI	38
6.3 VÝCHOVA DĚTÍ	40
6.4 OSOBNÍ ŽIVOT	42
6.5 SMYSL PRÁCE.....	44
6.6 OČEKÁVÁNÍ	46
6.7 SHRNUÍ.....	49
7 DISKUZE VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	52

ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	54
SEZNAM TABULEK.....	58
SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Téma naší bakalářské práce jsme zvolili Práce vychovatele v dětském domově jako životní poslání. Do dětského domova jsou umisťovány děti, které z nějakého důvodu nemohou vyrůstat ve vlastní rodině. Jsou zde děti ve věku od tří do osmnácti let, popřípadě do ukončení vzdělání. Dětský domov se snaží dětem poskytnout, co nejlepší možnou přípravu do života. Vychovatel dle našeho názoru zastává v dětském domově významnou roli.

Téma jsme si vybrali z důvodu absolvování praxe v dětském domově, která výběr velmi ovlivnila. V průběhu docházení na praxi jsme se dozvěděli cenné informace týkající se dětského domova, režimu dětí nebo povinností a náplní práce vychovatelů. Toto téma bychom chtěli více prozkoumat.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části teoretickou a praktickou. V teoretické části je našim cílem ukotvit výzkumné téma na teoretických základech. Vymežit hlavní kategorie, co je to ústavní výchova, pravidla a chod dětského domova, nastínit dětský domov jako zařízení institucionální výchovy. Popsat hlavní činnost vychovatele a kdo to vlastně vychovatel je. Jaké jsou na vychovatele kladeny požadavky, úkoly a náplň práce vychovatelů, kteří pracují v dětském domově.

V praktické části zkoumáme, jak vnímají vychovatelé v dětském domově svou profesi. Kládeme si otázku, zda je pro ně jejich práce rutinní záležitostí, či svou profesi vnímají jako životní poslání. Na základě polostrukturovaných rozhovorů bychom chtěli navíc zjistit, v čem vychovatelé vidí svou práci jako potřebnou a také jaké vztahy panují mezi vychovateli a jejich svěřenci. Dále bychom chtěli prozkoumat, z jakých důvodů a co vedlo vychovatele k rozhodnutí k volbě jejich povolání a jak oni sami vnímají svou práci.

Cílem bakalářské práce je přiblížit roli vychovatele v dětském domově, jaká úskalí přináší práce vychovatele a zda je fyzicky či psychicky náročná.

Bakalářská práce by mohla být přínosem pro zaměstnance dětských domovů nebo pro studenty, kteří se rozhodují o svém budoucím povolání. Téma by mohlo zajímat i veřejnost, která mnohdy nemá dostatek informací nebo představu, co práce vychovatele v dětském domově obnáší.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA TÉMATU

Bakalářská práce se bude zabývat profesí vychovatele působícího v dětském domově, náplní jeho práce, činnostmi, které zastává. Dle našeho názoru vychovatel zaujímá důležitou pozici při výchově a vzdělávání dětí, které do dětského domova přicházejí z nepodnětných rodinných prostředí. Snaží se děti naučit základním životním hodnotám, aby se o sebe uměly postarat a dokázali jednou vést spokojený a úspěšný život. Teoretickou část bakalářské práce jsme rozdělili do tří kapitol, ve kterých podrobněji popíšeme problematiku týkající se teoretických východisek, dětského domova, vychovatele a jeho role v dětském domově.

V první kapitole se budeme zabývat literaturou a dokumenty, které se pojí s tématem bakalářské práce. Volili jsme vhodnou literaturu, která nejlépe vystihuje námi vybranou problematiku. Dále v kapitole rozebíráme vztah tématu k sociální pedagogice a upřesníme, jak souvisí práce vychovatele v dětském domově se sociální pedagogikou. Závěr kapitoly jsme doplnili o vybrané pojmy, které se v bakalářské práci nejvíce objevují a stručně jsme nastínili jejich význam.

1.1 Stav zkoumaného tématu v literatuře a dokumentech

Domácí literatura

Na domácím poli se věnujeme publikaci od Ondřeje Sekery *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*, vydána v roce 2009. Kniha se zabývá především profesí vychovatele a jeho činnostmi v institucích ústavní a ochranné výchovy. Stručně se snaží popsat jednotlivá zařízení jako jsou dětský domov, diagnostický ústav, dětský domov se školou nebo výchovný ústav. Publikace se podrobně věnuje vychovatelům, jejich předpokladům pro výkon této profese, kompetencím a osobnostmi vychovatele. Publikace je dobře napsaná a problematice, které se kniha věnuje lze dobře porozumět. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*, z roku 2015, jejímž autorem je Stanislav Bendl je druhou publikací, kterou jsme zvolili pro naši práci. Kniha je zaměřena na problematiku, se kterou by se vychovatelé mohli setkat v praxi. Zabývá se především výchovou, prostředím a jeho vlivem na chování jedince, profesní přípravou vychovatelů. Součástí publikace jsou také popsána výchovná zařízení podílející se na výchově dětí a mladistvých. Další publikace nese název *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Autoři, kteří se na knize podíleli jsou Blahoslav Kraus a Věra Poláčková. Publikace byla vydána v roce 2001.

Kniha poskytuje náhled především do oblasti sociální pedagogiky. Zaobírá se zejména pojetím sociální pedagogiky, výchovou, prostředím a také pomáhajícími profesemi, do kterých spadá i vychovatel v zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

Zahraniční literatura

Ze zahraniční sféry jsme do naší práce zakomponovali publikaci *Děti potřebují hranice*, kterou napsal německý autor Jan-Uwe Rogge. Kniha se zaměřuje především na stanovení výchovných hranic u dětí, napomáhá rodičům a vychovatelům vyhnout se stresu při výchově. Popisuje také nastavení výchovy tak, aby děti vyrůstaly v pocitu bezpečí a jistoty. Britský autor Patrick Forsyth ve své publikaci *Jak motivovat svůj tým* vysvětluje, jak zlepšit motivaci a výkonnost lidí k jejich práci. V knize *Motivace jako nástroj řízení*, jejíž autorkou je Maria Deibl se uvádí, že důležitou roli v cestě za úspěchem hrají dobré pracovní vztahy v kolektivu zaměstnanců, radost z práce a vhodná pracovní motivace.

Cizojazyčná literatura

Cizojazyčnou literaturu jsme čerpali převážně ze zahraničních odborných článků. Článek *Interpretative Phenomenological Analysis and the New Genetics* z britského akademického časopisu *Journal of Health Psychology*. Článek jsme využili k lepšímu pochopení a popsání designu našeho výzkumného šetření. Dále jsme využili britský deník *The Guardian*, v jehož obsahu jsme narazili na článek *Children's care homes are seen as a last resort, but they can be a safe haven*, který pojednává o problematice dětských domovů, jež jsou krajním řešením v případech umístění dítěte mimo vlastní rodinu.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Průcha (2015, s. 87) vysvětluje sociální pedagogiku, „*ve své praktické i teoretické podobě – neobyčejně důležitým oborem, neboť se zabývá takovými jevy v současné společnosti, které v ní působí negativně, resp. ji ohrožují.*“ Počátky sociální pedagogiky sahají do Německa na začátek 20. století, kde měla původně sloužit k zajištění výchovy mládeže, jejíž chování bylo mravně narušeno a která se dopouštěla závažných činů v podobě kriminality. Průcha (2015, s. 88) uvádí, že „*praktická realizace sociální pedagogiky je představována především činností vychovatelů v zařízeních ústavní a ochranné výchovy.*“ Jedná se zejména o zařízení poskytující péči dětem a mladistvým, ve věku od tří do osmnácti let, jejichž výchova byla zanedbána a o které se biologičtí rodiče nechtějí nebo nemohou starat. Mezi ně patří i dětský domov (Průcha, 2015).

Sociální pedagogika v užším smyslu za svůj hlavní cíl považuje pomoc skupinám či jednotlivcům, kteří se vyznačují rizikovým chováním, vzniklým na základě chudoby nebo například nezaměstnanosti. Důležité je, aby tihle jedinci dokázali své problémy řešit vlastními silami (Procházka, 2012). Dle Bendla (2015, s. 24) se užší pojetí sociální pedagogiky „*zabývá výchovou a vzděláváním sociálně rizikových skupin dětí a mládeže.*“ Širší pojetí sociální pedagogiky je naopak vědou, která se věnuje vlivu prostředí na výchovu jedince. Jedná se o disciplínu, jejímž cílem je řešit neodkladné školní problémy, například šikanu či zneužívání návykových látek. Procházka (2012, s. 66-67) popisuje, že „*sociální pedagogika v širším pojetí je považována za multidisciplinární obor, který se orientuje na celou populaci.*“ Širší pojetí sociální pedagogiky se dle Krause a Poláčkové (2001) snaží o vytvoření nejlépe vyhovujícího způsobu společenského života pro všechny členy společnosti.

Práce vychovatele v dětském domově vyžaduje plnění funkcí, které jsou součástí sociální pedagogiky. Funkce pedagogická, která se snaží prostřednictvím výchovy o co nejlepší rozvoj osobnosti u vychovávaného jedince a učí ho si vytvářet postoj ke zdravému způsobu života. Kompenzační funkce, kdy přichází snaha nahradit ztráty, které se u vychovávaného vyskytly, například pokud vyrůstal v nevyhovujícím prostředí (Huppertz, Schinzler, 1995 in Kraus, 2008). Prostředí hraje v sociální pedagogice důležitou roli zejména v rámci výchovného procesu. Situační funkce, která se zabývá výchovou, ve většině případů probíhá v určitém prostředí jako je dětské hřiště, třída ve škole a podobně. Další funkci, kterou bychom chtěli zmínit je funkce výchovná, díky které bychom si měli uvědomit, že „*prostředí velmi mocně ovlivňuje jednání a podílí se výrazně na rozvoji osobnosti*“ (Kraus, 2008, s. 76-77).

1.3 K základním pojmům

V rámci této podkapitoly bychom chtěli vydefinovat důležité pojmy, se kterými v textu pracujeme. Ústředním pojmem v celé práci je pojem **Dětský domov**. Pedagogický slovník (2013, s. 49) formuluje dětský domov jako „*školské internátní zařízení, pro výkon ústavní výchovy mládeže.*“ Zabezpečuje zejména výchovu, materiální a sociální péči o děti a mladistvé, kteří z nejrůznějších, více či méně závažných důvodů, nemohou vyrůstat v biologické rodině. Dětský domov se stará o děti a mladistvé ve věku od tří do osmnácti let, popřípadě do ukončení studia (Průcha, Walterová, Mareš, 2013). Řadí se mezi formy náhradní výchovné péče, jež se snaží o náhradu nefunkčního rodinného zázemí. **Náhradní výchovná péče** je pro dítě tím nejvhodnějším řešením, jestliže o něj nemůže pečovat vlastní rodina. Jejím cílem je přizpůsobit se rodinnému prostředí co možná nejvíce. Děti a mladiství, zhruba

stejného věku, jsou vychováváni v menších skupinkách, nicméně „*přirozenou rodinu nahradit nemůže*“ (Matoušek, 2008, s. 107).

Téma naší práce se úzce vztahuje k pojmu **vychovatel**, který je definován jako „*pedagogický pracovník působící ve školách a školských zařízeních ústavní a ochranné výchovy a v oblasti výchovy mimo vyučování*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 347). Vychovatel by neměl zastupovat rodiče, nýbrž zajistit uspořádání života v jednotlivých skupinkách, zájmy dětí a mladistvých, pomoc a podporu dětem a mladistvým s jejich problémy a traumaty (Škoviera, 2007).

Dále definujeme pojmy, které mohou sloužit k bližšímu upřesnění námi zvoleného tématu. Prvním pojmem je **instituce**. Tímhle pojmem můžeme označit zvyklost, praxi nebo třeba rodinu. Současně se užívá ve významu „*zařízení pro veřejné, výchovné, církevní a jiné účely*“ (Matoušek, 1995, s. 17). Slovník sociální práce (2008, s. 78) formuluje instituci jako slovo, které lze aplikovat „*ve významu formálního uspořádání sociálních vztahů.*“ Druhým pojmem spjatým s tématem naší práce je pojem **organizace**. Organizace je chápána jako „*strukturovaná a řízená skupina lidí sledujících určitý cíl*“ (Matoušek, 2008, s. 127). Sekera (2009) pojímá organizaci jako uskupení lidí, jejichž chování a jednání je cílevědomě uváděno společným cílem.

2 DĚTSKÝ DOMOV JAKO INSTITUCE NÁHRADNÍ VÝCHOVNÉ PÉČE

Druhá kapitola je zaměřená na dětský domov jako na zařízení náhradní výchovné péče. V kapitole se budeme věnovat historickému i současnému pojetí ústavní výchovy. Dětský domov je místo, které poskytuje domov nezletilým dětem a mladistvým. Tuhle problematiku je nutné mít nějakým způsobem právně upravenou. V neposlední řadě popíšeme možnosti náhradní výchovné péče, součásti dětského domova a jaké činnosti dětský domov svým uživatelům nabízí.

2.1 Historický pohled na ústavní výchovu

Upozorňuje, že historie ústavní výchovy o děti a mladistvé spadá mezi poměrně opomíjená témata (Sychrová, 2014). „*První zmínky o schopnosti člověka přijmout cizí dítě a vychovávat jej se vyskytují již ve starých bájích a pověstech. Vzpomenout lze starověké mýty o bratřech Romulovi a Removi, o králi Oidipovi, biblický příběh o nalezení Mojžíšovi*“ (Trnková, 2018, s. 1). Počátky ústavů sahají už do doby středověku, kde měla tahle zařízení na starost církev. Ve středověku nebyly zaměřeny na žádnou konkrétní skupinu osob, neměly žádnou specializaci. Ústavy, které se zabývaly pomocí dětem a mladistvým se začaly objevovat v padesátých letech dvacátého století. Svou činnost směřovaly zejména k řešení problémů svěřených dětí a pomoc mladistvým po odchodu z ústavu postavit se na vlastní nohy a začít žít vlastní život (Sekera, 2009). Na přelomu 16. a 17. století vznikl v Praze ústav, který byl schopen pojmout větší počet chovanců nazvaný Vlašský špitál. Jeho činnost se zaměřovala na péči o nejmenší děti. Systém byl takový, že děti v kojeneckém věku byly svěřovány do péče kojným, starší děti ve věku do šesti let vychovávali pěstouni. Po dosažení věku šesti let přicházely děti zpět do zařízení, kde pokračovala jejich výchova. Zde jim byla poskytována strava, ubytování, možnost chození do školy a péče o jejich zdraví. Do roku 1848 měla starost o chudé a o lidi nemající domov vrchnost, jejímž úkolem bylo především zabezpečit a postarat se o ohrožené skupiny obyvatel. V době, kdy nastalo období zrušení poddanství byla tato starost přidělena obcím, které převzaly odpovědnost za péči o chudé sirotky a nalezené děti. Co taková péče obnášela? Obce poskytovaly výhradně potřeby důležité pro přežití, na výchovu až do druhé poloviny 19. století nekladly velký důraz (Sychrová, 2014).

V letech 1877 až 1885 existoval rakouský občanský zákon, na základě kterého soud rozhodoval o umístování dětí a mladistvých do ústavní nebo ochranné výchovy. V té době byla

možnost umístit děti do tzv. donucovací pracovny nebo polepšovny. Doba pobytu v takovém zařízení závisela na individuálních potřebách každého jedince, maximálně však do dvaceti jedna let. Dětské domovy se u nás vyvíjely a budovaly i během první světové války, kdy se postupně formulovala jejich činnost a organizace. „*Za první předchůdce dnešních dětských domovů můžeme pokládat dřívější sirotčince a útulky, které byly budovány na ryze charitativním základě*“ (Švancar, 1988, s. 161-163). První sirotčinec na našem území vznikl v 18. století pro osiřelé děti. Sirotčince měly kapacitu pro 10-12 dětí a aby mohly fungovat, musely splňovat zdravotní a hygienické nároky (Sychrová, 2014). Dětské domovy sloužily pro skupinu patnácti až dvaceti pěti dětí a mladistvých, o které pečovala pěstounka, což byla předchůdkyně dnešní vychovatelky, která zastávala funkci náhradní matky. Negativa, která provázela tato zařízení spočívala v nízké pedagogické vzdělanosti personálu působícího v dětských domovech (Švancar, 1988). Od roku 1949, kdy ústavní výchova prošla velkou změnou, dočkala se mnohem „*lepšího materiálního vybavení zařízení a zlepšily se sociální a personální podmínky*“ (Sekera, 2009, s. 23). V 19. století a z části ve 20. století zařízení jako sirotčince nebo dětské domovy, měly v péči o ohrožené děti důležitou roli a byly řízeny státem nebo organizacemi, které se staraly o děti s handicapem. Nejvhodnější a nejlepší pro děti bylo, když se o ně starala rodina. Do poloviny 20. století platilo, že rodina měla povinnost postarat se o své členy. V nejkrajnějším případě, když dítě rodinu nemělo nebo nebyla schopna pečovat o své členy, přišlo na řadu jiné zařízení, které nahradilo rodinu v péči o dítě (Sychrová, 2014). V dnešní době se dětské domovy snaží zabezpečit dítě z hlediska výchovného i materiálního a zajistit bezpečný vývoj a rozvoj osobnosti jednotlivých svěřenců (Sekera, 2009).

2.2 Ústavní výchova v současnosti

V České republice bývá velmi častým řešením umístění dítěte do ústavní výchovy. Možností, kam může být dítě umístěno je více (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014). Dětský domov je jednou z možných variant náhradní výchovné péče. Do náhradní výchovné péče řadíme také diagnostické ústavy, výchovné ústavy nebo dětské domovy se školou (Pilař, 2012). Pro děti v kojeneckém a batolecím věku, zpravidla ve věku do tří let, je nejvhodnějším řešením umístění do zařízení dětského domova pro děti do tří let, které zajišťuje zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotnických službách (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014). **Diagnostický ústav** má na starost udržování evidence svěřenců umístěných v zařízení. Dále se zaměřuje na „*rozmisťování dětí do odpovídajících dětských domovů nebo výchovných ústavů, které probíhá na*

základě výsledků komplexního speciálně pedagogického, psychologického a sociálního vyšetření“ (Pilař, 2012, s. 119). Součástí zařízení je výchovná skupina, ve které je umístěno čtyři až osm dětí na základě věku a pohlaví. **Dětský domov se školou** navštěvují děti, kterým byla diagnostikována porucha chování. Určen je zpravidla pro děti ve věku od šesti let až do doby, dokud neukončí povinnou školní docházku. Do **výchovného ústavu** jsou umístováni mladiství od patnácti let věku, kterým byla diagnostikována těžká porucha chování nebo uložena ochranná výchova (Pilař, 2012).

Umístování dětí a mladistvých do ústavní nebo ochranné výchovy probíhá na základě výchovného opatření, které ukládá soud. Mezi výchovná opatření spadá ústavní výchova, ochranná výchova nebo předběžné opatření. Děti zařazované do náhradní výchovné péče se pohybují ve věkovém rozmezí od tří do osmnácti let, eventuálně do ukončení studia. **Předběžné opatření** je vydáváno na základě soudního rozhodnutí v případě, jestliže se nezletilé dítě ocitlo v situaci, kdy mu není poskytována potřebná péče nebo je-li život dítěte a jeho vývoj skutečně ohrožen nebo narušen (Pilař, 2012). Na základě §75c občanského soudního řádu č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších právních předpisů „*o návrhu na předběžné opatření rozhodne předseda senátu bezodkladně. Není-li tu nebezpečí z prodlení, může předseda senátu o návrhu na předběžné opatření rozhodnout až do uplynutí 7 dnů poté, co byl podán*“ (ČESKO, 1964). **Ústavní výchova** bývá nařizována v případě, že výchova dítěte nesplňuje požadavky, je narušena nebo vážně ohrožena, případně pokud rodiče nemohou dítěti zabezpečit řádnou výchovu. Ukládání **ochranné výchovy** provádí soud v souladu se zákonem č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších právních předpisů (Pilař, 2012). Ochranná výchova je mladistvému ukládána, jestliže o jeho výchovu nebylo postaráno, byla zanedbána nebo zda mladistvý žije v nevyhovujících podmínkách pro patřičnou výchovu. Ochranná výchova trvá „*dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého.*“ V případě, že se mladistvý bude během výkonu ochranné výchovy chovat slušně a pracovat, může být ochranná výchova na základě soudního rozhodnutí přeměněna v ústavní výchovu (ČESKO, 2004).

Z historického hlediska, v době sirotčinců, byly děti do ústavů přijímány v závislosti na rozhodnutí zřizovatele daného ústavu. Podmínkou pro přijetí byla věková hranice, nejméně sedm let, a splnění přinejmenším jednoho roku školní docházky. Hlavní činností ústavů bylo především dbát na kladné vlastnosti. Pro mladší děti, které ještě nedosáhly šesti let byla od roku 1881 zřízena opatrovna. Děti byly do sirotčince umístovány na žádost rodičů nebo

poručníka. V některých ústavech byly zavedeny zvláštní způsoby pro přijetí dítěte do péče. „*Dvě třetiny dětí byly vybírány losem a zbylou jednu třetinu vybíralo představenstvo ústavu.*“ Než bylo dítě do ústavu přijato, bylo důležité zjistit potřebné informace o životě dítěte, o jeho rodině nebo chování. „*Vytvořili si tak představu o tom, jaké dítě se jim dostává do péče*“ (Sychrová, 2014, s. 13).

Dětský domov má řadu povinností, které je potřeba plnit a dodržovat. Součástí takových povinností je kontakt s biologickou rodinou dítěte a určitá spolupráce mezi těmito dvěma subjekty. Pokud se naskytne možnost, že se dítě vrátí k původní rodině nebo půjde do náhradní rodinné péče, povinností dětského domova je nabídnout a zajistit dítěti podporu a pomoc při změně situace a prostředí. Instituce je zavázána aktivně spolupracovat s orgánem sociálně právní ochrany dětí (Bendl, 2016).

2.3 Legislativní rámec

Dětský domov je součástí ústavní a ochranné výchovy, kterou v České republice upravuje zákon „*č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*“ (Bendl, 2016, s. 68). Dětský domov společně s dalšími zařízeními, která vykonávají ústavní nebo ochrannou výchovu spadají do kompetence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Trnková, 2018). Ústavní výchova je nařizována na základě soudního rozhodnutí v případě, že rodinné prostředí nesplňuje požadavky pro řádnou výchovu, správný rozvoj a vývoj dítěte nebo kdy rodiče neplní své rodičovské povinnosti tak, jak by měli (Švancar, Buriánová, 1988). Smyslem dětského domova je dle zákona č. 109/2002 Sb. „*zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování*“ (ČESKO, 2002). V takovém případě není součástí dětského domova zřízena základní škola a děti navštěvují školy v okolí dětského domova (Pilař, 2012).

Děti umístěné v náhradní ústavní výchově disponují právy a povinnostmi, které pečlivě upravuje zákon. Zvláště mají děti:

- „- *právo na plné přímé zaopatření;*
- *právo na všestranný rozvoj svých schopností a dovedností;*
- *právo na respektování své lidské důstojnosti;*
- *právo na to být umístěny společně se svými sourozenci, pokud tomu nebrání závažné okolnosti ve vývoji a vztazích sourozenců;*

- *právo na vytváření podmínek pro dosažení vzdělání a pro přípravu na budoucí povolání;*
- *právo udržovat kontakt s osobami odpovědnými za výchovu dítěte a dalšími blízkými osobami“ (Trnková, 2018, s. 116).*

Děti mají i určité povinnosti, které vy v rámci pobytu v dětském domově měly dodržovat. Jsou povinny především:

- „- *dodržovat stanovený pořádek a kázeň;*
- *plnit pokyny a příkazy zaměstnanců zařízení;*
- *šetrně zacházet se svěřenými věcmi a nepoškozovat cizí majetek;*
- *dodržovat předpisy a pokyny k ochraně bezpečnosti a zdraví;*
- *udržovat pořádek a čistotu;*
- *podrobit se na výzvu ředitele vyšetření, zda nejsou ovlivněny alkoholem nebo jinou návykovou látkou“ (Trnková, 2018, s. 116).*

2.4 Činnost dětského domova

Hlavním úkolem dětského domova je zajistit jeho uživatelům potřeby důležité k běžnému životu. Poskytuje běžné denní potřeby jako je strava, ubytování, ošacení. Dále školní pomůcky, zabezpečuje úhradu nákladů spojených s léčbou či dopravou. Jeho uživatele vybaví i drobným kapesným nebo věcnými dary (Bendl, 2016). Je nutné, aby poskytovatel dokazoval, že o děti v dětském domově je dobře postaráno, je jim zajištěna bezpečná a kvalitní péče (O'Hara, 2015). Dětské domovy taktéž spolupracují s rodinou dítěte a nabízí jí pomoc, která zahrnuje „*rodinnou terapii, nácvik rodičovských dovedností nezbytných pro výchovu a péči o dítě v rodině“ (Trnková, 2018, s. 112).* Švancar a Buriánová (1988) rozdělují dětské domovy na dva typy – internátní typ a rodinný typ. Do dětského domova internátního typu přicházejí děti a mladiství v rámci krátkodobého pobytu s vidinou, že se v blízké době vrátí k původní rodině. Součástí dětského domova internátního typu je výchovná skupina zahrnující maximálně patnácti členný kolektiv dětí a mladistvých. Tenhle typ dětského domova poskytuje zázemí dětem a mladistvým do osmnácti let, v případě studia i déle. Může nastat situace, že se krátkodobý pobyt dětí a mladistvých v zařízení změnil na dlouhodobý pobyt, který probíhá až do odchodu dospělého člověka z dětského domova. V takovém případě se jedná o dětský domov rodinného typu. Cílem dětského domova tohoto typu je podporovat

harmonický vývoj dítěte a uzpůsobit podmínky pro život dítěte tak, aby náhrada biologické rodiny měla pro uživatele dětského domova co nejlepší a nejužitečnější přínos. Součástí dětského domova rodinného typu jsou rodinné skupiny, do kterých jsou umístěovány děti zhruba po pěti až osmi, bez rozdílu pohlaví a věku. Pokud jsou v dětském domově sourozenci, bývají zařazeni do stejné rodinné skupinky (Bendl, 2016). V rodinné skupince jsou děti rozděleny do pokojů po dvou až třech. Sourozenci bývají umístěováni do jednoho pokoje a do stejné rodinné skupinky. Součástí některých dětských domovů jsou byty, kde má zázemí vždy jedna rodinná skupinka. Jednotliví vychovatelé se zde mohou buď pravidelně střídát nebo být ve skupince na stálo. Spolu s dětmi se pak starají o běžné domácí činnosti – vaří, uklízí, připravují věci a úkoly do školy nebo dávají děti spát (Trnková, 2018). Rodinná skupina nebo někdy také nazývaná rodinná buňka se snaží zařídit podmínky života v dětském domově tak, aby se co nejvíce podobal životu v původním rodinném prostředí (Švancar, Buriánová, 1988). „Úspěch výchovy dětí a mladistvých v institucionálních podmínkách závisí především na jejich optimálním zařazení do vhodného prostředí“ (Švancar, Buriánová, 1988, s. 20). Dětské domovy mají v oblasti pro výkon ústavní a ochranné výchovy určitou pozici. Převládajícím úkolem dětských domovů je zabezpečit a uspořádat harmonické prostředí, které by vedlo k pozitivnímu formování osobnosti u dětí a mladistvých (Švancar, Buriánová, 1988). Dle Matouška a Pazlarové (2014) nemá „dětský domov“ možnost zajistit stejnou kvalitu výchovného prostředí jako domov, ve kterém za běžných podmínek dítě vyrůstá. Dětský domov poskytuje zázemí více dětem, tudíž bychom ho neměli nazývat domovem, nýbrž ústavním zařízením (Matoušek, Pazlarová, 2014). Dětský domov by především měl „poskytnout každému dítěti co nejoptimálnější podmínky pro jeho úspěšný vývoj a výchovu“ (Švancar, Buriánová, 1988, s. 168).

3 VYCHOVATEL A JEHO ROLE V DĚTSKÉM DOMOVĚ

Stejně jako jiní pedagogičtí pracovníci je vychovatel ukotven v zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících (Bendl, 2015). Jak je vnímán vychovatel v zařízení, ve kterém dochází k náhradní výchově? Postavení vychovatele v náhradní ústavní výchově je poměrně komplikované (Škoviera, 2007). Společnost klade na vychovatele spoustu požadavků a nároků, které jsou mnohdy tak vysoké, až se stávají nereálnými a nenaplnitelnými. Očekává se od nich, že budou disponovat samými kladnými vlastnostmi, širokou škálou zájmů a dovedností, které budou budovat obraz ideálního člověka. Není však možné dosáhnout takových kompetencí u každého vychovatele. Přece jenom každý člověk je originál a originální je i osobnost každého pracovníka (Dosoudil, 2012). Chování vychovatele bude v různých situacích pokaždé odlišné. Jinak se bude projevovat, pokud se ocitne v konfliktu s nějakým dítětem, odlišné chování bude následovat v komunikaci s nadřízeným nebo s kolegou. Tato profese očekává od všech vychovatelů dobrou připravenost pro budoucí práci (Dosoudil, 2012).

3.1 Náplň práce vychovatele

Náplň práce může být mnohdy velmi variabilní. Na jednu stranu vychovatel pomáhá dětem a mladistvým s běžnými každodenními úkony jako je například péče nebo dohled. A na druhou stranu s nimi dokáže vést profesionální dialogy zaměřené na různá témata (Škoviera, 2007). Náplň práce vychovatele se přizpůsobuje potřebám jednotlivých zařízení. Především se jedná o péči poskytovanou svěřeným dětem společně se zabezpečením jejich základních potřeb (Dosoudil, 2012). Podstatnou složkou v náplni práce vychovatele v dětském domově je rozvoj ve vlastním profesionálním růstu. Vychovatel má možnost dle vlastního uvážení zvolit oblast, ve které by chtěl docílit zlepšení. Středobodem práce vychovatele je vlastní výchovná činnost uskutečňovaná s jednotlivcem i se skupinou. Do vlastní výchovné činnosti lze zahrnout:

- „- *volnočasové, sportovní a zájmové aktivity,*
- *aktivity tréninkové a rozvoje sociálních kompetencí,*
- *aktivity vzdělávací – příprava do školy, prevence rizikového chování,*
- *terapeutické a reedukační aktivity“* (Dosoudil, 2012, s. 30).

Těžké rozhodování přichází ve chvíli, zda vychovatel má nebo nemá nahrazovat dětem jejich vlastní rodiče. Úkolem vychovatele v zařízeních ústavní výchovy není nahrazovat roli rodiče. Vychovatel zde představuje určitou autoritu, kterou děti respektují a cítí z ní pocit bezpečí. Zároveň by měl objektivně přistupovat k uspořádání života celé skupiny, kde by měl posuzovat traumata jednotlivých dětí. Pomáhat řešit nevyřešené problémy spojené s minulostí, problémy týkající se současnosti a formovat budoucí život (Škoviera, 2007). Dosoudil (2012) definuje nesoulad mezi vychovatelem profesionálem a vychovatelem nahrazujícím rodiče jako problémovou situaci. Vychovatel se snaží, co nejvíce přiblížit výchově probíhající v rodinném prostředí. Tím, že se vychovateli v dětském domově střídají směny není možné dosáhnout hlubších citových vazeb. Svěřence se snaží připravit na život mimo dětský domov a nabídnout jim pomocnou ruku, pokud se ocitnou v nelehké situaci (Dosoudil, 2012). Vychovatelé v dětském domově „často jednají s nejlepšími úmysly a vydávají mnoho sil na to, aby dětem kompenzovali nepřítomnost rodiny“ (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 61).

3.1.1 Činnosti vychovatele

V zařízeních ústavní výchovy vychovatel zastává řadu činností. Mezi klíčové lze zařadit převážně výchovu a vzdělávání dětí a mládeže, u kterých je možné zpozorovat problém s vychováním a u kterých byla výchova zanedbaná (Sekera, 2009). Součástí náplně práce vychovatele je uskutečňování vstupních pohovorů, zajišťování výchovné činnosti, postupně provádí zápis vychovávaného, komunikuje s rodinou, účastní se seminářů, školení spojených s profesním růstem. Součástí povinností vychovatele uvedených v rozpisu služeb je také společná příprava stravy a její výdej, odpovědnost za čisté a vyhovující prostředí, dohlížení na dodržování pravidel a vnitřního řádu (Sekera, 2009). Náplň práce výchovných pracovníků se obvykle liší podle jejich postavení. Každá pozice jednotlivých pracovníků má své požadavky a povinnosti i odlišnou náplň práce. **Vedoucí vychovatel** především dohlíží na kolektiv vychovatelů, vytváří rozpis služeb a hodnocení jednotlivých vychovatelů, také se podílí na výchově a rozvoji dětí a mladistvých. **Vychovatel**, takzvaný denní vychovatel, je často tím, který je obeznámen s prostředím, ve kterém dítě vyrůstalo před nástupem do zařízení. Většinu svého času věnuje dětem a jejich potřebám, tudíž bývá považován za osobu velmi blízkou. **Asistent pedagoga**, dříve se užíval termín noční vychovatel, jeho stěžejní činností je dohled nad dětmi. Občas řeší noční spory nebo spory s jedinci, kteří se vrátí pozdě zpět do zařízení. Pokud je potřeba, vypomáhá s technickými pracemi jako jsou žehlení prádla nebo s administrativou (Sekera, 2009).

Osobní zkušenost, kterou nám přinesla praxe v dětském domově ukazuje, že se vychovatel zabývá zejména těmito činnostmi: obvykle zabezpečuje zařazení dítěte do rodinné skupiny, přiděluje dítěti pokoj, lůžko, skříň a následně ho zařadí do vzdělávacího procesu. Vybaví dítě veškerým ošacením, hygienickými a školními pomůckami. Při přijetí je u každého dítěte provedena vstupní lékařská prohlídka dětským lékařem a pokud je potřeba i jinými lékaři, kterou zajišťuje příslušný vychovatel. Taktéž by měl dítě seznámit se zařízením, s úkoly, které bude vykonávat a nejbližším okolím. Následně by dítě měl poučit o dodržování základních bezpečnostních pravidel.

Práce vychovatele v dětském domově obnáší velkou zodpovědnost, protože příběhy a osudy jednotlivých dětí si nosí denně po práci domů, časově je práce velmi náročně rozložená. Vychovatel v takzvané nepřímé pedagogické činnosti zařizuje velké množství věcí a úkolů – přes třídní schůzky, nákupy oblečení až po přípravu programu pro děti. Přímá pedagogická činnost pak zahrnuje učení s dětmi do školy, úklid bytů, hraní her, přichystání jídla či sledování a řešení různých problémů dětí (Stráská, 2006).

„Rodiče, vychovatelé, učitelé se obětují: Pro dítě se chce jen to nejlepší... Všechno se chce dělat jinak... Dělat správně... Rozumět dítěti... Dítě přijímat...“ (Rogge, 2007, s. 117). Vychovatelé často podřizují vlastní osobní život své práci. Své pocity, potřeby a přání ukládají do pozadí, ale péči o dítě a jeho blaho staví na první místo. Je důležité umět vytyčit hranice sám sobě. Jestliže si dokáže vychovatel nastavit vlastní hranice, dokáže stanovit hranice druhým. Rogge (2007) ve své publikaci uvádí, že za posledních dvacet let nebyl pojem vychovatel dostatečně formulován. Vychovatel se soustředil na dítě, popřípadě mladistvého a svým osobním záležitostem nevěnoval pozornost. Vychovatelé se ve výchově hodně přizpůsobují, což může mít za následek neuspokojivé stanovení hranic a problémy ve výchovném vztahu mezi dítětem a vychovatelem. Děti před sebou nepotřebují vzor pouze dokonalého, všemohoucího a suverénního dospělého. Potřebují vidět vychovatele, který chybuje a dokáže svou chybu uznat. Když si vychovatel nastaví určité hranice měl by počítat s tím, že ze strany dětí nebo mladistvých může přijít nenávisť, konflikty, mrzutosti nebo hádky. Stejně jako všechny činnosti, které vychovatel v dětském domově zastává je důležitá i důslednost. Důslednost vychovatele při výchově dětí a vymezení hranic je velmi důležitá. Stejně jako děti, tak i vychovatelé a vychovatelky potřebují vymežit hranice. Pokud by tak neučinili, jejich neschopné jednání by mohlo způsobit, že by děti vůči vychovateli neměly žádný respekt. *„Vytyčovat hranice znamená vzájemně v sobě uznávat a respektovat osobnost“*. I vychovatel může udělat chybu, vychovávat bezchybně a chtít dělat všechno pouze správně

může vychovatele dostat do stresové situace. Problémy jsou běžné i ve výchově, ke které chyby patří. Mezi takové problémy se ovšem neřadí jakékoli formy týrání a zneužívání, ať už psychické, fyzické nebo sexuální. Optimální výchova zahrnuje, jak tu negativní stránku, což v praxi může znamenat třenice, konflikty, tak i pozitivní stránku, která obnáší harmonii a blízkost. Výchova není vztah, kdy jeden jde proti druhému a pouze jeden musí mít pravdu a vědět všechno nejlépe. Výchova by měla fungovat jako společná cesta, která se buduje postupem času, společným úsilím a za pochodu. Vytyčení hranic má jasnou zásadu, která zní: „*být pevný, ale nevládnout, být důsledný, ale nehrozit*“ (Rogge, 2007, s. 126).

3.2 Motivace, důvody k volbě profese

„*Motivovat*“ slovo, které se v poslední době stalo velmi významným a význačným svým významem (Deibl, 2005). Motivace je důležitým prvkem, který „*zvyšuje efektivitu, účinnost a produktivitu*“ (Forsyth, 2000, s. 2). Deiblová (2005, s. 11) ve své publikaci uvádí, že motivace je „*všeobecné a obsáhlé označení pro všechny proměnné, které nelze bezprostředně odvodit z vnějších podnětů, které ovlivňují případně kontrolují chování ohledně intenzity a směru*“. Někdy se stává, že nejsou pracovníci dostatečně motivováni, což může vést k nedostatečnému využití času, k řešení osobních věcí v pracovní době, špatné pracovní vztahy a pomlouvání ostatních či odmítání pravidel. Nedostatečná motivace způsobuje pokles pracovního tempa, horší kvalitu práce, pracovníci nejsou tvořiví a snižuje se jejich pozornost k různým činům a úkolům (Forsyth, 2009).

Úvahy o volbě budoucího povolání se začínají u člověka objevovat již v období dospívání. Jedinec začíná přemýšlet o profesním směřování a rozhodovat se, jakou cestou bude směřovat. Takové rozhodování není pro mladého jedince jednoduché, obvykle má zkreslené představy o různých profesích, proto je zde důležitý pohled a model rodičů, kteří se snaží dospívajícímu předat své znalosti a zkušenosti týkající se různorodých profesí (Vágnerová, 2012). K osobním motivům vychovatele můžeme zařadit jistý vliv na mladou generaci lidí, utvářet nějaké normy výchovy, které by napomáhaly ke správnému vedení dětí nebo zlepšit životní návyky u dětí, jejichž výchova nebyla podnětná (Průcha, 2017). Poměrně podstatným faktem, který se v praxi často opomíjí, je určitý důvod nebo myšlenka, která vznikla v souvislosti s volbou profese vychovatele v dětském domově. Jedním z důvodů volby profese by mohlo být trauma z dětství nebo mládí, kdy se člověk snaží vynahradiť své trauma pomocí

pomáhající profese. Pokud vychovatel vidí vzor ve svých rodičích, kteří působí jako vychovatelé v zařízeních institucionální výchovy, může to být důvodem k volbě jejich povolání. (Sekera, 2009).

Spousta vychovatelů může ve své profesi narazit na okamžik plný pochybností o výkonu této práce. Zda má efektivní přínos pro všechny zúčastněné, nebo zda je jejich práce dostatečně společensky i ekonomicky doceněná a uznaná (Dosoudil, 2012).

3.3 Profese vychovatele

Práce vychovatele v dětském domově spadá do skupiny povolání, jejichž cílem a hlavní náplní je poskytovat pomoc lidem (Kopřiva, 2006). Sekera (2009) ve své publikaci uvádí, že osoby věnující se pomáhajícím profesím bývají obdarováni podstatnou láskou k lidem. Pomáhající profese má pro pracovníky význam nějaké smysluplné činnosti, díky které mohou konkrétním klientům pomoci v jejich obtížných životních situacích (Kopřiva, 2006).

V rámci profese je důležitou součástí osvojit si potřebné vědomosti a dovednosti, které jsou základem pro výkon povolání. Takové vzdělání lze získat na příslušných školách. Nedílnou roli v této profesi ovšem hraje prvek, který nelze snadno získat a na kterém může člověk pracovat delší dobu. Je to „*lidský vztah mezi pomáhajícím profesionálem a klientem*“ (Kopřiva, 2006, s. 14).

„*Základní pracovní polohou pomáhajícího je být v empatickém kontaktu s klientem a zároveň neztratit zakotvení v sobě samém*“ (Kopřiva, 2006, s. 92). Sebepoznání je popisováno jako nějaký obraz, jak člověk vnímá sám sebe. V pomáhající profesi je pro pracovníka podstatné uvědomit si vlastní nedostatky a přednosti. Jestli chce člověk poznat sám sebe neměl by se ztotožňovat a porovnávat s ostatními lidmi, s rolemi. Jedině tak může být sebevědomým a být si jistý tím, co dělá (Jankovský, 2003). „*Jaký vztah má pracovník sám k sobě, takový mývá i ke klientům*“ (Úlehla, 2005, s. 113). Stejně jako je sebepoznání důležité pro pomáhajícího pracovníka, je důležité naučit vychovávaného, aby uměl vnímat sám sebe. Pro vychovávaného je důležité, aby jeho rozvoj plynul v souladu s jeho potřebami v oblastech kognitivní, afektivní a fyzické. Vychovatel by se tedy měl zaměřit na utváření určitých hodnot, prospěšných k všestrannému formování mladého člověka. Mezi hodnoty můžeme zařadit **poznání vlastní osoby**, což spočívá v chápání svých možností, utváření osobního pohledu na život ve společnosti nebo názory jiných lidí. Další z možných hodnot, kterými lze formovat osobnost člověka je utvářet **povědomí o ochraně životního prostředí**, zdatnost

týkající se **práce s informacemi** – aby jedinec uměl rozpoznat důležité informace, rozebírat je a poté s nimi pracovat. Důležitou hodnotou je **vývoj osobnosti** vychovávaného. Jde o umění přijímat pozitiva i negativa každodenního života, využití tvořivosti a představivosti. Rozvoj komunikačních schopností, budování důvěry, umění řešit konflikty a poskytnutí zpětné vazby řadíme mezi kvality, které se vychovatel snaží utvářet u svých svěřenců (Grecmanová, 1998).

3.4 Kompetence vychovatele

Součástí pomáhající profese jsou určité kompetence, kterými by měli vychovatelé disponovat. Vychovatel působící v zařízení pro děti by měl být vybaven značnou dávkou empatie. Měl by být podnikavý a tvořivý, aby dokázal vyplnit volný čas dětí (Matoušek, 1995). Náročnost sestavení určitých kompetencí, které by měl vychovatel vykonávat je velmi vysoká. Součástí kompetencí jsou dovednosti, schopnosti a vědomosti nezbytné pro vykonávání profese vychovatele v dětském domově (Sekera, 2009). Vašutová (2004, s. 104) „*ve své publikaci uvádí kompetence pro pedagogické pracovníky:*

- *psychická odolnost a zdatnost,*
- *empatie a tolerance,*
- *osobní postoje a hodnotová orientace,*
- *osobní dovednosti (řešení problémů, kooperace, kritické myšlení),*
- *osobní vlastnosti (zodpovědnost, důslednost a přesnost)“.*

Jůva (1995) uvádí, že na vychovatelově osobnosti stojí celá řada faktorů, které ovlivňují výchovně – vzdělávací proces, přes jeho průběh až po výsledek. Důraz je kladen, jak na vychovatelovy odborné znalosti a dovednosti, tak i na charakterové rysy, vlastnosti nebo morální profil. Všechny jednotlivé části vychovatelovi osobnosti hrají roli při výchově a vzdělávání dětí a mladistvých. Vychovatel má na starost úkoly, které nejsou úplně snadné. Je odpovědný za činy související s výchovou, vzděláváním a celkovým rozvojem svěřených jedinců. V praxi lze vychovatele rozdělit do dvou skupin na základě jejich charakterových kvalit. Do první skupiny se řadí vychovatelé, jež jsou svými svěřenci respektováni, mají autoritu a svěřenci jim věří. V takovém případě „*vychovatelé své žáky opravdu vedou a všestranně rozvíjí*“ (s. 50). Druhou skupinu tvoří vychovatelé jejichž nedostatky se mohou projevit, jak v odborných znalostech, tak i v životě. Takoví vychovatelé nemají autoritu, jejich výchovné metody spočívají v nátlakových metodách, což může mít za následek, že svěřenci

ve vychovatele nemají důvěru. Další důležitou roli ve vztahu mezi pracovníkem a klientem hraje moc. Určitou moc má pracovník ke klientovi v případě, kdy se mu stává autoritou, která ho vede a řídí. Klienti obvykle přicházejí za pracovníky s očekáváním, že jim pracovník sdělí jasnou odpověď na otázky týkající se jejich problému a v podstatě tak za ně vyřeší celou situaci. Pracovník je v takových případech schopen odpovědět na otázky pohybující se v jeho odborném vzdělání, jde-li však v rozhovoru o otázky, které se zabývají životními, vztahovými nebo emočními problémy nelze najít jednoznačnou odpověď. Protože na otázky tohoto typu odpovědi v odborné literatuře nenajdeme. I pomáhající pracovník má právo nevědět (Kopřiva, 2006).

Taktéž má vychovatel pravomoc, pokud se svěřenec chová neukázněně, stanovit určitá výchovná opatření jako snížení kapesného nebo zakázat opustit zařízení za účelem trávení volného času, může uložit tzv. „domácí vězení“. Aby vychovatel neuděloval pouze tresty, součástí jeho pravomocí je také rozdávat odměny, například za vzorné chování a exemplární výsledky při plnění povinností (Bendl, 2015). Kompetence, které jsou typické pro výkon profese vychovatele se často prolínají s kompetencemi sociálních pracovníků nebo učitelů, mnohdy mají společné znaky. Co je ovšem důležité, že vlastnosti, schopnosti a dovednosti vychovatele nelze vytvářet, ale pouze dále objevovat a rozvíjet (Sekera, 2009).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V našem výzkumu se zabýváme především životním posláním vychovatelů působících v dětském domově. Zajímalo by nás, které momenty hrály klíčovou roli v rozhodnutí vychovatelů k práci v dětském domově. Vychovatelé zastávají v dětském domově důležitou roli, proto je důležité přiblížit jejich povolání a pohled na práci v dětském domově. K výzkumnému šetření jsme zvolili kvalitativní výzkum, díky kterému jsme usilovali o pochopení a zachycení fenoménu, který zasahuje do pracovního o osobního života vychovatelů v dětském domově.

4.1 Výzkumné cíle

Ve výzkumu se budeme zabývat profesí vychovatele pracujícího v dětském domově.

Hlavním výzkumným cílem je popsat, jak vnímají vychovatelé v dětském domově svou profesi a zda ji vnímají jako životní poslání. V souvislosti s hlavním výzkumným cílem jsme stanovili **dílčí výzkumné cíle**:

- Objasnit, co vedlo vychovatele k volbě jejich povolání.
- Vysvětlit, jaké důvody ovlivnily vychovatele k práci s dětmi v dětském domově.
- Charakterizovat, jakou roli zaujímá vychovatel ve výchově dětí.
- Popsat, jak práce v dětském domově zasahuje do osobního života vychovatele.
- Vystihnout, v čem vidí vychovatelé smysl své práce.
- Vysvětlit, jaká očekávání vychovatelů v dětském domově byla díky jejich životnímu poslání naplněna.

4.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsme formulovali na základě výše stanovených výzkumných cílů, v jejichž souladu provedeme náš kvalitativní výzkum.

Hlavní výzkumná otázka zní:

Jak vnímají vychovatelé v dětském domově svou profesi?

Z hlavní výzkumné otázky vycházejí dílčí výzkumné otázky:

- Co vedlo vychovatele k volbě jejich povolání?

- Jaké důvody ovlivnily vychovatele k práci s dětmi v dětském domově?
- Jakou roli zaujímá vychovatel ve výchově dětí?
- Jak práce v dětském domově zasahuje do osobního života vychovatele?
- V čem vidí vychovatelé smysl své práce?
- Jaká očekávání byla díky životnímu poslání naplněna?

4.3 Design výzkumného šetření IPA – interpretativní fenomenologická analýza

Ke zpracování výzkumného materiálu jsme zvolili interpretativní fenomenologickou analýzu zkráceně IPA. Vychází z anglického interpretative phenomenological analysis. Pomocí interpretativní fenomenologické analýzy lze porozumět žité zkušenosti člověka. Díky této analýze můžeme podstatně prozkoumat, jak informant vnímá smysl svých zkušeností a prožitků ve svém povolání, tudíž nám dovoluje porozumět a nahlížet na jednotlivé momenty, události a fenomény (Koutná Kostínková, Čermák, 2013).

Jedním ze základních cílů interpretativní fenomenologické analýzy je velmi dopodrobna prozkoumat vnímání a porozumění specifické skupiny lidí než se zaměřovat na větší populace. Výzkumníci pomocí IPY chtějí docílit detailní analýzy a zjistit, jak informanti vnímají a jaký smysl pro ně mají věci, které se jim dějí. (Chapman, Smith, 2016)

4.4 Metoda a postup sběru dat

Vzhledem ke kvalitativnímu charakteru výzkumu jsme jako metodu sběru dat pro naše výzkumné šetření využili formu polostrukturovaného rozhovoru. Zvolenou metodou nabídneme informantovi příležitost volně mluvit o tématu, vyjádřit svůj postoj a myšlenky. Sestavili jsme otázky, které v souvislosti s hlavní výzkumnou otázkou a s dílčími výzkumnými otázkami poslouží k získání dat.

Sběr dat byl uskutečněn při osobním setkání s vychovateli vždy v příslušném dětském domově. Dětský domov byl většinou členěn na určité části, takzvané rodinné skupinky, kde rozhovory probíhaly za běžného každodenního pracovního ruchu vychovatele. Tedy v odpoledních hodinách, kdy se děti pomalu začínali vracet ze škol, čímž byl průběh rozhovoru lehce narušován. Vychovatele jsme krátce seznámili s tématem výzkumu a pro seznámení jim byly předloženy otevřené otázky, na které mohli volně odpovídat. Všichni informanti

byli předem seznámeni s nahráváním rozhovoru a bylo jim vysvětleno, že nahrávka poslouží pouze pro výzkum bakalářské práce, s čímž neměl žádný z informantů problém.

Následně jsme na základě nahrávek text doslovně přepsali a pomocí opakovaného čtení jsme se snažili důkladně seznámit s informacemi a pocity jednotlivých informantů. „*Doslovný přepis je v IPA klíčový*“ (Smith, Flowers a Larkin, 2009 in Koutná Kostínková, Čermák, 2013, s. 15).

4.5 Výzkumný soubor

IPA studie obvykle pracují s nižším počtem respondentů“ (Larkin, Watts a Clifton, 2006 in Koutná Kostínková, Čermák, 2013, s. 13). Pro náš výzkum jsme jako výzkumný soubor zvolili šest vychovatelů působících v dětském domově. Výzkumný vzorek zaměříme na tři muže a tři ženy ve věku od 39 let do 47 let, jejichž délka zaměstnání v dětském domově je nejméně dva roky a nejdéle šestnáct let. Pro lepší přehlednost jsme přiložili tabulku s údaji jednotlivých informantů.

	Pohlaví	Věk	Délka zaměstnání v dětském domově
Informant 1 – Marek	muž	39 let	5 let
Informant 2 – Tomáš	muž	47 let	7 let
Informant 3 – Eliška	žena	43 let	5 let
Informant 4 – Tereza	žena	39 let	4 roky
Informant 5 – Oskar	muž	33 let	2 roky
Informant 6 – Jana	žena	44 let	16 let

Tabulka 1 - údaje jednotlivých informantů

První rozhovor pro náš výzkum nám poskytl informant Marek. Vystudoval pedagogickou fakultu se zaměřením na biologii a tělesnou výchovu, k čemuž následně přidal ještě studium sociální pedagogiky. V dětském domově působí pět let, ale s prací s dětmi má dlouholetou

praxi. Pracoval jako učitel tělesné výchovy, jezdil na ozdravné pobyty žáků a různě sportovně turistické kurzy zaměřené na dětskou věkovou kategorii.

Druhým informantem je Tomáš. Při svém studiu se zaměřil na speciální pedagogiku na pedagogické fakultě v Brně. Do dětského domova ho před sedmi lety přivedla náhoda, kdy sháněli vychovatele, což Tomáš vnímal jako zajímavou příležitost. Jeho parketou je bavit lidi, v dětském domově se věnuje organizaci volného času pro mladší děti, pro které vymýšlí originální hry a různé naučné programy.

Cesta třetí informantky Elišky vždy směřovala k práci s dětmi. Už jejím dětským snem bylo stát se učitelkou a vyučovat děti na základní škole tělesnou výchovu a zeměpis. Studium sociální pedagogiky ji přivedlo k práci v dětském domově, kde působí již pět let. Před nástupem do dětského domova více než deset let vedla zájmový kroužek házené pro děti různého věku, ve kterém nadále pokračuje i při své práci vychovatelky.

Čtvrtou vychovatelkou, jejíž rozhovor nám umožnil provést výzkumné šetření je Tereza. Studium sociální pedagogiky jí umožnilo více se zaměřit na pomoc dětem vyrůstajícím v dětském domově. Její směřování k práci s dětmi započalo už v mládí, kdy brigádně jezdila na tábory jako instruktorka. V této aktivitě pokračuje doposud. Pro děti z dětského domova pořádají s kolegy letní tábory zaměřené vždy na jiné téma.

Pátým v pořadí je informant Oskar, kterého studium sociální pedagogiky před dvěma lety přivedlo do dětského domova. Přišlo mu, že v dětském domově pracuje nedostatek mužů, tak se rozhodl to zkusit. Díky jeho otci, který pracuje jako učitel chemie na střední škole, Oskara celý život fascinují chemické pokusy, které ve volných chvílích a v rámci možností provádí společně s dětmi v dětském domově.

Poslední z informantů je vychovatelka Jana. Získala bakalářský titul v oboru sociální pedagogika. Do dětského domova ji před šestnácti lety přivedla její maminka, která v něm v té době pracovala jako vychovatelka. Janu práce s dětmi lákala již od útlého dětství. Jejím snem bylo stát se učitelkou. Jana je velmi empatická, v dětském domově ji nejvíc baví komunikace s dětmi a společné chvíle strávené povídáním.

5 ANALÝZA DAT

5.1 0. fáze analýzy

Přemýšleli jsme o tom, jak vychovatelé v dětském domově vnímají svou profesi, jaký význam přisuzují své práci a jak prožívají každodenní péči o děti, které nemohou vyrůstat v biologické rodině. Snažili jsme se si v duchu pokládat otázku a pomocí ní se ztotožnit s vychovatelem. Pociťujeme, že práce vychovatele velmi zaměstnává psychiku člověka, je důležité uvědomit si své priority a hranice, za které člověk nechce a ani nemůže zajít. Mít radost z práce, ze života, dobrý pocit z toho, když se něco povede. Poučit se z chyb, z věcí, které se nepovedou, jít dál, když věci nejdou podle našich představ. Nezůstávat stát na místě, posouvat se dopředu a neustále na sobě pracovat.

5.2 1. fáze analýzy

První fáze analýzy je zaměřena na čtení a opakované čtení textu. Vytištěný text jsme si několikrát přečetli, abychom zaznamenali všechny důležité body, nahlas jsme si text předčítali, což nám pomohlo lépe se vžít do pocitů informantů. *Rozvíjíme tzv. insider's perspective, chceme vědět, jaké to je, být v respondentově kůži a dívat se na svět jeho očima*“ (Koutná – Kostínková, Čermák, 2013, str. 17). Následně jsme si znova poslechli nahrávky jednotlivých rozhovorů, které nám pomohly více se vcítit do jednotlivých případů a do dané situace.

5.3 2. fáze analýzy

Ve druhé fázi analýzy jsme do jednotlivých rozhovorů, které jsme měli předem připravené z předešlé části výzkumu, barevně vyznačovali úryvky textu, které nás ve spojitosti s tématem výzkumu nejvíce zaujali. Snažili jsme se zaznamenat všechny důležité informace související s tématem našeho výzkumu. Podstatné poznámky a myšlenky jsme zapisovali na levou stranu textu. Hlavní je pročíst si důkladně všechny části textu. *To znamená nezavrhat apriorně žádné části výzkumného materiálu a také schopnost zabývat se sebemenším a zdánlivě marginálním detailem jako aspektem zkoumaného fenoménu. Dovoluje zachytit vše, co je v textu významné a zajímavé*“ (Koutná – Kostínková, Čermák, 2013, str. 17). Nejprve jsme si zvýraznili významné úryvky textu a následně jsme pro ně volili vhodné označení.

5.4 3. fáze analýzy

V této fázi redukuje se objem dat a našich poznámek prostřednictvím formulování tzv. rodičích se témat“ (Koutná – Kostínková, Čermák, 2013, str. 19). Poznámky a myšlenky, které jsme si zapisovali na levou stranu textu, jsme nyní přetvářeli na vhodná témata tak, aby jejich význam zůstal stejný.

5.5 4. fáze analýzy

Čtvrtá fáze analýzy je zaměřena na hledání souvislostí mezi jednotlivými tématy. Z některých témat se přirozeně stanou témata nadřazená nebo hlavní, jiná se propojí v jedno. Tématům spadajícím do jedné oblasti dáváme nadřazené jméno. Výsledkem této fáze může být seznam nadřazených témat s podtématy, která se pod ně (kolem nich) shlukují podle našeho interpretačního klíče“ (Smith, 2012b, In Koutná - Kostínková, Čermák, 2013, str. 20). Témata jsme sepsali na papír a poté rozstříhali. Na zem jsme na jednu stranu rozložili témata nadřazená a poté jsme k nim připojovali podtémata na základě jejich vzájemné podobnosti. Pro lepší přehlednost jsme vytvořili dvě tabulky, kde jsou znázorněna nadřazená témata spolu s podtématy, která specifikují jednotlivé pocity a nahlížení informantů na jejich profesi.

Nadřazená témata	Podtémata	Podtémata	Podtémata
	Marek	Tomáš	Eliška
1. Vzdělání a volba povolání	cesta k profesi	správná odpověď	profesní cesta
	mužský vzor		
2. Motivace k práci s dětmi	obyvatelé dětského domova	věkový rozptyl	práce s dětmi
	trvalé přátelství	dobré vztahy	
3. Výchova dětí	denní režim	úkoly během dne	pracovní povinnosti
	citové vazby	péče o děti	žádná práva
	budování respektu	přirozený vzhled	
4. Osobní život	náročné směny	dobry pocit	rodinný život
	nápor na psychiku	koníčky	
5. Smysl práce	důležitý úkol	starost o děti	příprava na život
	užitečné rady		nabídka pomoci
6. Očekávání	původní vize	nevědomost	nenaplněná očekávání
	doporučení do budoucna		

Tabulka 2 - seznam témat a podtémat 1

Nadřazená témata	Podtémata	Podtémata	Podtémata
	Tereza	Oskar	Jana
1. Vzdělání a volba povolání	přátelská nabídka	kvalifikace	studium
	dětský sen	ženská převaha	dlouhá cesta
2. Motivace k práci s dětmi	touha pomoci	věkové uskupení dětí	společné chvíle
	každodenní pestrost	kolektivní spolupráce	důvěra dětí
3. Výchova dětí	individuální přístup	informace do života	kmenový tým
	přirozená autorita	přátelský přístup	důsledná výchova
	náplň dne	pomoc s přípravou	výchovné požadavky hranice ve výchově
4. Osobní život	dvě strany	vlastní rodina	odsunutí vlastní rodiny
	nenaplněné úsilí	náročné případy	obavy z neúspěchu nelehká situace
5. Smysl práce	cesta životem	zázemí a pomoc	příprava do života
	radost z práce	pomoc dětem	uspokojující pocit
		lepší život	plusy a mínusy
6. Očekávání	zkušenost s dětmi	vlastní tušení	dobrý pocit
	spokojenost	realita	více možností

Tabulka 3 - seznam témat a podtémat 2

6 INTERPRETACE DAT

6.1 Vzdělání a volba povolání

První nadřazené téma bylo nazváno „vzdělání a volba povolání“. Bylo utvořeno na základě těchto podtémat: cesta k profesi, mužský vzor, správná odpověď, profesní cesta, přátelská nabídka, dětský sen, kvalifikace, ženská převaha, studium, dlouhá cesta.

Téměř všichni informanti se shodli, že pro práci vychovatele v dětském domově je zapotřebí mít vysokoškolské vzdělání, minimálně bakalářský titul, v příslušném oboru, tedy Sociální nebo Speciální pedagogika. Vychovatelé se k tomu vyjadřují následovně, Marek říká (1., 2): *„Potřeba vzdělání je minimálně bakalář sociální nebo speciální pedagogika.“* Stejného názoru je i Tereza, která uvádí (13., 2-3): *„K téhle profesi je nutné mít nejméně bakalářské vzdělání v oboru sociální pedagogika nebo speciální pedagogika.“*

Rozdílné odpovědi jsme zaznamenali ve chvíli, kdy se měli informanti vyjádřit na to, jak se dostali k práci v dětském domově. Shody a neshody jsou viditelné především, co se týče mužů a žen. Z výpovědí mužů je zřejmé, že se k práci dostali náhodou, popřípadě na základě inzerátu. Marek uvádí (1., 19): *„Byla to prostě náhoda.“* Stejného názoru je Tomáš (7., 5): *„Prostě sháněli vychovatele, tak jsem odpověděl na inzerát, zkusil jsem to. Přišlo mi to jako zajímavá práce.“* V rozhovorech se Marek s Oskarem vyjádřili k problematice, která jejich rozhodnutí stát se vychovatelem podpořila. A to je genderová nevyváženost mezi pracovníky. Marek uvádí (1., 6): *„... tady v tomto segmentu nejsou skoro vůbec jako muži.“* Stejný názor ve své výpovědi má Oskar (17., 6-7): *„Ono celkově je v téhle oblasti nouze o muže, že je podstatně více žen vychovatelek...“* Vychovatelky k profesi přivedla v podstatě také náhoda, které pomohla nějaká druhá osoba. Tereza ve své výpovědi vypráví (13., 5-7): *„Do dětského domova jsem se dostala přes kolegyni, se kterou nás pojí dlouholeté přátelství. Ona tady už nějakou dobu pracuje, a protože sháněli novou posilu, tak jsem se rozhodla to zkusit a jsem moc spokojená.“* Podobnou zkušenost prožívá Jana, která se do dětského domova dostala následujícím způsobem (21., 5-6): *„Přes maminku, která tam dříve pracovala. Začínala jsem tenkrát jako noční vychovatelka.“*

Na rozdíl od mužů slova žen vychovatelek ukazují, že již v dětství se zajímaly o práci s dětmi, a jejich snem a přáním bylo vykonávat profesi, která by byla zaměřena na děti. Tereza říká (13., 12): *„Vždyť tom ale nějak souviselo s dětma.“* Ke stejnému názoru se přidává Jana (21., 8): *„Vždycky mě lákala práce s dětmi.“*

6.2 Motivace k práci s dětmi

Nadřazené téma nazvané „motivace k práci s dětmi“ bylo vytvořeno pomocí podtémat, která s jeho významem nejvíce souvisela. Tedy obyvatelé dětského domova, trvalé přátelství, věkový rozptyl, dobré vztahy, práce s dětmi, touha pomoci, každodenní pestrost, věkové uskupení dětí, kolektivní spolupráce, společné chvíle a důvěra dětí.

Existuje spousta aspektů motivujících vychovatele k odvádění jejich práce a povinností. Z výpovědi informantů je patrné, že práce v dětském domově je lákala především z důvodu, že se nemuseli rozhodovat pro určitou věkovou kategorii, ale mohou být nápomocní dětem v různém věkovém rozmezí. Marek zmiňuje (1., 12-14): „*V dětském domově nejsou jenom děti, my jsme třeba zařízení, kde může být od narození až do dvaceti šesti let, takže my tady máme i takové malé, ale zároveň tady máme i děcka už dospělé přes dvacet let...*“ Totéž vnímá Eliška (10., 9-10): „*... v dětském domově pracuji s různou věkovou kategorií dětí.*“ Vychovatelé se v rozhovorech rozpovídali o aspektech, které je k práci motivují. Počáteční myšlenka je u všech stejná, týká se dětí. V závěru však můžeme vidět, že každý z informantů má odlišný podnět, který jej nejvíce motivuje. První informant Marek uvádí, že je pro něj největší motivací (1., 23-24): „*Za prvé, že ty děti, které k nám přijdou ze špatných podmínek tak, že na nich vidíš ten pokrok...*“ Jako další z aspektů Marek pocítuje navazování přátelství, která mnohdy trvají i po odchodu dětí z dětského domova (4., 89-90): „*... když ty děcka, co teďka odešly, ty holky jsem měl pět let, tak máme k sobě blízko byly mě i navštívit, donesly mi třeba na Vánoce dárek a tak dále, já třeba jim...*“ Druhého informanta Tomáše na práci s dětmi nejvíce baví každodenní různorodost, která se nabízí pokaždé, když přijde do práce (7., 17-18): „*... protože něco si připravíte a ono to stejně dopadne pokaždé jinak, protože ty děti vymyslí úplně něco jiného.*“ Motivace, která ho posouvá dál k práci s dětmi jsou vztahy, které mezi ním a dětmi panují, (7., 27-28): „*... ty děti mě berou. A teda já беру je.*“ Pro Elišku, třetí informantku, je právě práce s dětmi ten hlavní důvod proč se rozhodla pracovat v dětském domově. Motivuje ji myšlenka být nápomocná a užitečná dětem, které nemohou vyrůstat v biologické rodině. Jak sama říká (10., 13-15): „*S dětmi jsem pracovala již minimálně deset let předtím, než jsem do dětského domova nastoupila. Práce s dětmi je mé poslání, jsem ráda, že můžu dětem v dětském domově ukazovat základní životní hodnoty a být nápomocná při přípravě na samostatný život.*“ Ze slov z Eliščinu výpovědi je jasně viditelné, že ji práce vychovatelky nesmírně baví a naplňuje. Při rozhovoru jsem z jejich slov cítila nadšení, s kterým svou práci dělá. Informantka Tereza za nejvíc motivující podnět pocítuje touhu pomoci dětem, které nemohou vyrůstat v biologické rodině a rovněž stejně jako

Eliška by chtěla děti nasměrovat správným směrem. Tereza vnímá svou práci následovně (13., 17-18): „... *ukázat jim, jak to v životě chodí, být jim nápomocná, pokud by něco potřebovali.*“ Pro vychovatele Oskara je jedním z nejdůležitějších motivujících aspektů vidět radost v dětských očích. Ve své výpovědi informant uvedl, že občas je potřeba vynaložit velké úsilí k tomu, aby dosáhl té zasloužené odměny a jak říká (18., 24-25): „... *když se společně učíme na písemku a druhý den dítě přijde, že dostalo jedničku a má obrovskou radost v očích, to je pak taková odměna.*“ Ze slov Jany je zřejmé, že se těší ze společně strávených chvil, kdy si všichni povídají nebo hrají různé hry. Říká (21., 17-18): „*Nejvíce mě baví a naplňuje komunikace s dětmi. Ty chvíle, kdy se spontánně všichni sejdem v jedné místnosti a společně si povídáme o radostech i starostech života.*“ Dalším hnacím motorem je pro Janu důvěra dětí, což vnímá jako vzácný okamžik. Cení si toho, když za ní děti dobrovolně přijdou se svěřit a popovídat si, (21., 19-21): „*také si velmi vážím toho, že děti za mnou poměrně často přicházejí, aby se mi svěřily nebo žádají o radu. Přicházejí za mnou i děti z jiných rodinných skupin, a to je pro mě motivace pro další práci.*“

Informanti se ve svých výpovědích shodli na neúspěchu. Při své práci se setkávají s dětmi, které o jejich pomoc nestojí nebo jim jejich práci ztěžují. V takových případech pocítují, že jejich práce může být v mnoha případech demotivující a zbytečná. Jana za negativní vnímá (24., 79-81, 82-83): „... *že v některých případech přijde naše práce vniveč, tedy když máme dítě v DD třeba i patnáct let a ono vás pak při odchodu ze zařízení ani nepozdraví... To je pro mě strašně demotivující. Člověk do něj vkládá celé roky tolik úsilí a pak se to vše ukáže jako zcela zbytečné.*“ Podobná zkušenost je patrná i ze slov Terezy, která při své práci prožívá psychický náročný chvíle. (15., 59-61) „*Když se jim například snažím něco vysvětlit nebo poradit, jak mají něco udělat, řešit a pak zjistím, že to bylo úplně k ničemu, tak je potom člověk takový zklamáný, smutný.*“

Vychovatelé v rozhovorech uváděli, že ty neúspěchy a nezdary k práci vychovatele v dětském domově patří, a člověk se musí naučit vnímat a brát tu práci takovou jaká je, ať už je zrovna pozitivní nebo přináší negativní pocity. Z vyprávění informanta Marka plyne, (4., 114): „*Hlavně si musí člověk uvědomit, že někdy i ta marnost k tomu prostě patří a ten zmar.*“

6.3 Výchova dětí

Podtémata spadající pod nadřazené téma s názvem „výchova dětí“ jsou denní režim, citové vazby, budování respektu, úkoly během dne, péče o děti, přirozený vzhled, pracovní povinnosti, žádná práva, individuální přístup, přirozená autorita, náplň dne, informace do života, přátelský přístup, pomoc s přípravou, kmenový tým, důsledná výchova, výchovné požadavky a v neposlední řadě hranice ve výchově.

Pracovní den vychovatele probíhá u většiny informantů stejně, z čehož je možné usuzovat z jejich výpovědí. Začíná příchodem do práce kolem druhé hodiny odpoledne, což je doba, kdy se děti vracejí ze škol. Součástí dne je příprava do školy, kterou informant Marek pociťuje následovně (2., 37-39): *„ta příprava na vyučování spočívá v tom, že si vezmu úkolníček, podívám se do bakalářů, podívám se jaké mají známky, jaké mají úkoly, sednou si a učím se s nimi různé předměty“*, poté přichází dohled nad povinnostmi, kdy je potřeba děti vypravit na zájmové kroužky, popřípadě připravit večeri. Ve stejném režimu probíhá i pracovní den Terezy, která uvádí (13., 25-26): *„... poté se dělají úkoly. S menšíma dětma je potřeba úkoly napsat, větší děti, pokud všemu rozumí si vystačí sami a já je pak z látky přezkouším...“* Informantka Eliška se coby vychovatelka zabývá především povinnostmi souvisejícími s výchovou dětí, jejímž obsahem jsou činnosti, které uvádí ve své výpovědi (10., 20-23): *„vzdělávací, výchovné, zájmové, doprovodní, esteticko-kulturní činnosti, sebeobslužní činnosti, pracovní činnosti jako příprava na vyučování, doprovod k lékaři, pomoc při jednotlivých pracovních činnostech, řešení kázeňských přestupků, pochvaly, nácvik divadla, návštěvy kulturních akcí, vaření, nákup potravin...“* Úkolem vychovatele je učit děti návykům, které si týkají běžného života. Ze slov informantky Jany vyplývá, že během dne provádí činnosti typické pro běžný den doma (22., 23-24): *„Je to jako doma, v běžné rodině. Učíme se do školy, pereme, vaříme, uklízíme, hraje hry, chodíme do přírody, nebo si povídáme...“* Informanti se také shodují v problematice věkového rozpětí dětí. Pociťují, že z důvodu velkých věkových rozdílů mezi dětmi je ta příprava do školy náročnější, než kdyby se měli učit s dětmi, které jsou věkově stejně staré, například jako je to ve školní třídě. Marek se k problematice vyjadřuje slovy (2., 39-41): *„Složitě je to v tom, že to věkové rozpětí těch dětí je veliké. Takže se učím s prvákem psát, ale zároveň s osmákem chemii a s páťákem dějepis.“* Vztahy mezi dětmi a vychovateli panují různorodé, což je ostatně ve výchově běžné. V mnoha případech se názory rozcházejí ovšem je velmi důležité, jak ve své výpovědi uvádí informant Marek (3., 79-80): *„...měřit každému stejně. To je základ každému stejně. A nějaké sympatie a nesympatie by neměli hrát roli.“* Na čemž se shoduje společně s informantem

Oskarem, který říká (49-50): „... všem stejně, což je důležité, nelze být k jednomu otevřený a druhého odmítnout.“ V rozhovorech jsme si mohli povšimnout, že vychovatelé dětem nabízejí vztahy otevřené, kamarádké. Tereza to vnímá následovně (14., 33-34): „... někdo je přitulnější jiný odtažitější. Já osobně to mám s dětmi nastavené tak, že děti ví, že jsem tu pro ně a můžou za mnou kdykoliv přijít.“ Informant Marek ve svém vyprávění uvedl, že (3., 70-72): „některé děcka mají blíž k někomu, k jinému jsou odtažitější, někoho nemusí vůbec. Je to obecně, jak ti lidé si sednou a taky je to o tom, jestli k sobě tu cestu hledají nebo nehledají.“ Vychovatelka Tereza vztahy panující mezi vychovatelem a dětmi pocítuje i z hlediska takzvaného kmenového vychovatele (22., 26-29): „Každé dítě v DD má svého takzvaného kmenového vychovatele, který se o něj stará ve všech oblastech... Zpravidla je to tak, že dítě má pak ke svému vychovateli pevnější vztah než k ostatním...“

Na otázku, jaké citové vazby si k dětem utváří, jsou vychovatelé přesvědčeni, že co se týká konkrétně jejich přístupu nelze si ke svěřencům utvářet pevný citový vztah jako například k biologickým dětem. Marek vnímá, že není v silách vychovatele dát lásku všem dětem tak jako rodiče. (3., 85-86): „...nemůžu jako nahradit rodiče a dát jim tu lásku co rodič to určitě ne, a kdybych jim tu lásku dával, tak mě to sežehne za chvíli.“ Stejně pocity prožívá také Tereza, která na otázku vyjadřuje následovně (22. 43-46): „V mé profesi je toto tenký led. Dítě potřebuje cítit vaši lásku a oporu. Je také velmi důležité, aby vám důvěřovalo. Musíte být ale opatrní, aby tento vztah jaksi nepřerostl a pouto mezi vámi a dítětem nebylo až příliš silné...“ Vychovatelé rovněž uváděli, že ve své profesi musí být profesionálové a citové vztahy by si vůbec utvářet neměli. Dle nich tam, ale vždy nějaké vazby jsou, ovšem musí si umět udržet odstup.

Jelikož má vychovatel v dětském domově na starosti více dětí, měl by si umět sjednat určitý respekt a autoritu. Jak si informanti budují respekt a autoritu vůči dětem? Pro mnoho z nich je to otázka přirozeného působení, nějakého vzhledu a osobnosti každého vychovatele. Informant Tomáš například působí poměrně přísným dojmem, jde z něj cítit určitý respekt a jak sám říká (8., 40-43): „Já myslím, že když se na mě podíváte, jak vypadám, tak už to stačí samo... hlavně oni vědí, že když se něco řekne, tak se to musí splnit. Pokud člověk drží slovo to, co jim řekne, tak oni snesou i trošičku přísnější zacházení...“ Marek vnímá respekt a autoritu jako přirozenou věc, kterou nelze nějak budovat, uvádí, že (4., 96-98) „...aby byl dobrý pedagog, tak by měl být osobnost, a pokud není osobnost a je šedivý, tak ty děcka nezaujme a když nezaujme ty děcka, tak v tom případě nemá nikdy ten respekt.“ K přirozenosti se přiklání i Eliška (11., 38): „Autorita je u mě spíše přirozená.“ Informantka Jana

uvedla, že i když se snaží být k dětem přátelská musí v té výchově být stanoveny nějaké hranice, které by děti měly respektovat (23., 48-49): „... zároveň musí děti vědět, že je nějaká hranice, za kterou už nesmí zajít. Především se snažím chovat a jednat tak, aby si mě děti měly proč vážit.“

6.4 Osobní život

„Osobní život“ další nadřazené téma zabývající se otázkou, jak práce vychovatele zasahuje do jejich osobního života. Vzhledem k tématice byla vytvořena následující podtémata náročné směny, nápor na psychiku, dobrý pocit, koníčky, rodinný život, dvě strany, nenaplněné úsilí, vlastní rodina, náročné případy, odsunutí vlastní rodiny, obavy z neúspěchu, nelehká situace, úspěch a neúspěch.

Informant Marek mi během našeho rozhovoru sdělil, že práce vychovatele do jeho osobního života velmi zasahuje (4., 105): „*Ovlivňuje ho moc...*“, nejvíce je to dle něj znát na pracovním týdnu. Běžně pracovní týden trvá od pondělí do pátku s tím, že víkend je volný, což informant vnímá následovně (4., 107-109): „... *ale já třeba jsem pondělí, úterý v práci pak mám tři dny volno, pak jsem celý víkend v práci, takže kdy ostatní mají volno, tak já ne. Pak jsem zase od pondělí do středy doma a pak čtvrtek, pátek v práci...*“ Tomáš taktéž uvádí, že práce, kterou se rozhodl provádět mu z velké části zasahuje do osobního života. Informant ve své výpovědi uvádí, že jeho biologické děti jsou už dospělé a proto se, co nejvíce snaží věnovat dětem v dětském domově. Vystihuje (8., 46-48): „*Svým způsobem mě to omlazuje. Člověk tím, že dělá s mladými lidmi, s dětmi, dá se říct, že to člověka tak trochu nabíjí, mnohdy vás to docela i ubíjí. Ale zase na druhou stranu je to fajn.*“ S dětmi v dětském domově se Eliška snaží udržovat přátelské vztahy, i když s přiměřeným odstupem. Říká (11., 40-41): „*Děti v dětském domově znají celou mou rodinu, občas jsem si je vzala k sobě domů na návštěvu. Jinak ale práce vychovatelky do mého soukromého života nezasahuje.*“ Pro Oskara je to zásah, který ovlivňuje zejména jeho vlastní rodinu. Jak sám vypovídá (19., 55-56): „*Ovlivňuje to ano, ale musíte to umět rozdělit na život v práci a život doma, jinak vás to semele. Ovlivňuje ho třeba tak, že o víkendu musím být v práci místo toho abych byl s rodinou...*“ K odsunutí vlastní rodiny se ve své výpovědi dostává i Jana, která však podotýká, že v pomáhajících profesích je to normální věc. Informantka vnímá, že (23., 52-54): „*Častokrát se věnuji dětem z dětského domova na úkor své vlastní rodiny, ale to je myslím v těchto pomáhajících profesích celkem běžná záležitost. Samozřejmě i víkendové služby či služby například o Vánocích svým způsobem narušují můj rodinný život...*“

Šestice informantů se shodla na tvrzení, že práce vychovatele v dětském domově je velmi psychicky náročná a do osobního života z větší části zasahuje. To, zda je práce vychovatele psychicky náročná informant Marek vnímá následovně (4., 113): „*Řekl bych to asi jako pilota, kterému selže pravý motor a musí s ním přistát, takže jo je.*“ Také informant upozornil na jednu důležitou věc, a to umět oddělit práci od osobního života (4., 116): „*Lusknutím prstu. Zabouchnu dveře a úplně lusk, pohoda.*“ Pro informanta Tomáše je být vychovatelem a nabídnout dětem možnost na dobrý život známkou toho, že profese, kterou vykonává má smysl. I když se musí vypořádat s psychickou náročností, která s prací v dětském domově souvisí. Ve své výpovědi uvádí (9., 50-53): „*...je fajn, když vidíte, že to dítě přijde a zažije nějaký úspěch to je úplně paráda. Ale potom vás hodně srazí k zemi, když přijdou ty malé děti a nic se jim nedaří, nebo se vrátí od rodičů, že tam byl nějaký problém. Je to takové hodně náročné na psychiku, aby se s tím člověk srovnal.*“ Tomáš pociťuje, že ho práce v dětském domově nabíjí natolik, že mnohdy zapomene na svůj vlastní život. Oddělit práci od osobního života se podle jeho slov učí celý život. Jak tedy odděluje tyto dvě strany? (8., 55-56): „*Těžko. Snažím se většinou tím, protože už mám dospělé děti, tak se věnuji svým koníčkům, abych to aspoň trošičku odlišil vlastně práci a osobní život.*“ V dětském domově může vychovatel dle slov informantky Elišky narazit na řadu psychicky náročných problémů, které se podle ní objevují dnes a denně (11., 43-44): „*Práce je psychicky náročná, protože se vychovatel potýká s různými osudy dětí a z druhé strany je v dnešní době v dětském domově více výchovných problémů u dětí.*“ Pro Terezu značnou psychickou zátěž přináší těžké osudy dětí, a především úspěchy a neúspěchy, s nimiž se běžně v práci potýká. (15., 59-61): „*Když se jim například snažím něco vysvětlit nebo poradit, jak mají něco udělat, řešit a pak zjistím, že to bylo úplně k ničemu, to je pak člověk takový zklamáný, smutný.*“ Práci od osobního života Tereza odděluje radikálně (15., 63-64): „*... snažím se tak, že odejdu a neřeším to. Věnuji se například svým vlastním dětem, koníčkům, práci doma a podobně.*“ Výpověď Oskara je podobná s výpovědí Terezy, kdy i pro něj jsou nejvíce náročné osobní příběhy dětí, úspěchy a neúspěchy a také psychickou náročnost vidí v tom (19., 60-61): „*... že vy se snažíte těm děčkám dát to nejlepší a děcka vám tu snahu neopětují, je jim to v podstatě jedno.*“ Jana v náročnosti pociťuje zejména náročnou klientelu, která se v průběhu let velmi mění. Na to, zda je práce psychicky náročná říká (23., 58-60): „*Velmi psychicky náročná. Navíc se postupem času mění i klientela, která je čím dál náročnější. Je to asi dáno dobou. V dětském domově pracuji už šestnáct let a děti, které si pamatuji ze svých začátků byly daleko méně problémové než ty současné...*“ Oddělit svou práci od osobního života vnímá Jana jako

nelehkou situaci, se kterou se snaží každý den vypořádat. Uvádí, že (23., 62-64): „*ve dnech, kdy mám volno, se snažím úplně vypnout a neřešit záležitosti kolem dětského domova. Je to ale často velmi náročné a moc se mi to nedaří. Dalo by se říct, že část mých myšlenek je vlastně neustále v práci...*“ Informantka Jana pociťuje při práci vychovatelky velkou psychickou zátěž, na začátcích měla velké obavy z neúspěchu, měla strach, že jí bude děti líto. Uvádí (21., 14-15): „*Měla jsem spíše obavy, že emočně nebudu tuto práci zvládat.*“

Každý z informantů svou práci odděluje jinak, každý má jiný způsob, jak si od práce udržet odstup, popřípadě jak si odpočinout. Někdo se věnuje rodině, pro jiného jsou nejlepším odpočinkem koníčky. Na čem se však všichni informanti shodli, že práce vychovatele v dětském domově je velmi psychicky náročná a z nějaké části ovlivňuje i osobní život.

6.5 Smysl práce

V čem vnímají vychovatelé svou práci jako potřebnou, to je téma pro následující podkapitulu s názvem „smysl práce. Pro lepší rozvedení podkapitoly byla vytvořena podtémata důležité úkol, užitečné rady, starost o děti, příprava na život, nabídka pomoci, cesta životem, radost z práce, zázemí a pomoc, pomoc dětem, lepší život, příprava do života, uspokojující pocit, plusy a mínusy.

Slova z výpovědí všech informantů uvádí, že práce je potřebná především, co se týče dětí, aby jim byla nabídnuta vhodná pomoc a podpora. Ovšem každý z nich už vnímá smysl práce v odlišných bodech.

Informant Marek vnímá největší smysl v tom, že svým způsobem může nabídnout pomoc a podporu. (5., 120-122): „*Ty děcka potřebují dát nějaký směr, mít nějaký vzor, dosáhnout nějakého vzdělání, nějakých morálních hodnot a nějaké cílevědomosti...*“ Pro Marka je důležité, aby se z dětí, které po nějakém čase opustí dětský domov stali prospěšní a pro společnost užiteční lidé. (5., 134): „*Poskytnout radami lepší život...*“ to je vize do budoucna, které by Marek chtěl dosáhnout. I když z jeho výpovědi je patřičně znát, že to není snadné, (5., 135-136): „*...protože ty děcka na sobě nechtějí pracovat, neposlouchají.*“ Marek ze svých zkušeností uvádí, že realitu děti pochopí až ve chvíli, kdy se ocitnou venku, (5., 136-137): „*...až skončí na lavičce v zimě potom jim to dojde, ale tady ještě ne.*“ I v takových případech Marek vnímá smysl, zabránit tomu, aby se děti ocitly bez domova na ulici. A naopak jim nabídnout pomoc při uplatnění se v životě. Vychovatel Tomáš důrazně uvádí důvod, který vnímá při své práci jako zásadní (9., 58): „*No v tom, že se člověk postará o ty děti, které to*

potřebují proto.“ Jako pozitivní stránku, kromě toho, že je tato práce potřeba, informant pociťuje, že ho práce především baví a dělá ji rád. Do budoucna by chtěl Tomáš pokračovat v tom, co dělá a jeho cílem je udržovat dobré vztahy s dětmi (9., 63-64): „*No úplně nejradši budu, když mě děti pořád budou brát jako staršího kamaráda. To asi abych pro ty děti byl zajímavý.*“ Práci vychovatelky vnímá informantka Eliška jako potřebnou především, co se týče pomoci dětem v nahrazení rodinného života a rodinné atmosféry, (13., 48-49): „...že jim mohu ukázat správný směr, učit je školním, pracovním návykům, naučit je správnému chování tak, aby byli připraveni na normální život.“ Pozitivní stránku profese Eliška pociťuje při příjemných setkáních v tom smyslu, (13., 53): „*že můžu pomáhat, jsem v kontaktu s dětmi, které bych jinak nepotkala.*“ Pro Elišku je důležitý pocit toho, že děti vědí, (11., 27-28): „...že se můžou na mně kdykoliv, s čímkoliv obrátit.“ Uvádí, že takovým osobním cílem pro ni je zajistit, aby se děti cítily bezpečně, (11., 35): „...aby cítily, že je máme rádi, že jsme tady pro ně.“ Informantka Eliška, jak už výše ve své výpovědi uvedla, svou práci vnímá jako životné poslání, (10., 17-18): „*těší mě, že můžu dětem pomáhat, být pro ně oporou.*“ Pro Terezu je smyslem využít čas, po který jsou děti v dětském domově, aby je jako vychovatelka provedla nějakou cestou životem. Naučit je všem potřebným věcem, ukázat jim, jak se postarat sami o sebe. Svou práci vnímá potřebnou (15., 66-68): „*především v tom nabídnout těm dětem nějakou cestu, kterou by se po odchodu z dětského domova mohly vydat. Snažím se je naučit správným návykům, chování, tak aby byli připraveni vést jednou běžný život.*“ Tereza je ve své profesi vděčná za to, že může poskytovat dětem různé rady, které jim v mnoha případech a za různých situací mohou ulehčit život. (15., 75): „...*mě ta práce baví, dělám ji ráda, můžu pomáhat, být užitečná*“, jeden z nejdůležitějších pozitivních bodů, které informantka ve své profesi pociťuje. Oskar ze své strany pociťuje nejvíce potřebnou možnost, nabídnout a poskytnout dětem a mladistvým v dětském domově pomoc a zázemí. Smysl práce vnímá (19., 65-66): „*hlavně v tom, že se o ty děcka někdo postará, když selže vlastní rodina. My se je snažíme naučit věci, které se jim budou jednou hodit v životě.*“ Pozitivní stránkou profese je pro informantku především práce, která ho baví, (20., 71-72): „...*že dělám práci, která je potřeba, pomáhám dětem, které by jinak skočili špatně...*“ Do budoucna si Oskar stanovil cíl udržovat s dětmi vztahy, které mezi sebou mají, aby ho dál brali jako kamaráda. A také (20., 75): „...*asi bych svými radami chtěl děčkám poskytnout možnost na lepší život.*“ Ve své výpovědi vychovatelka Jana vystihuje, pro ni, nejvíce podstatný smysl práce. (23., 66-68): „*Především v tom, že připravujeme děti pocházející z ne-*

podnětných rodinných prostředí do života. Tak, aby z dítěte vyrostl samostatný dospělý jedinec, který je schopen začlenit se do společnosti a žít spořádaný život.“ Tereza také zmínila (23., 54-56): „...naplňuje mě ten pocit, že jsem to právě já, kdo nedopustí, aby tyto děti zůstávaly třeba o Vánocích samotné...“ Pozitivní stránku vnímá Jana v tom, když od dětí přichází odezva, tedy přijdou se svěřit s nějakým problémem nebo si jen tak popovídají, mají ve vychovatele důvěru. (24., 78-79): „Taky to, když se nám podaří vychovat jedince, který se k nám po odchodu z dětského domova vrací a je u něj evidentní, že se v životě uchytil.“ Profese si sebou nese i negativní stránky, které Jana pociťuje v případech, kdy práce úplně nepostupuje podle představ vychovatele. (24., 79-81): „Za negativní stránku považuji to, že v některých případech přijde naše práce vniveč, tedy když máme dítě v dětském domově třeba i patnáct let a ono vás pak při odchodu ze zařízení ani nepozdraví...“ V budoucnu by Jana chtěla dosáhnout (24., 85): „především většího počtu dětí, které se po odchodu z dětského domova v samostatném životě uplatní.“

6.6 Očekávání

Poslední nadřazené téma bylo označeno slovem „očekávání a bylo vytvořeno na základě seskupení podtémat původní vize, doporučení do budoucna, nevědomost, nenaplněná očekávání, zkušenost s dětmi, spokojenost, vlastní tušení, realita, dobrý pocit a více možností. Podkapitola je zaměřena na očekávání vychovatelů, která měli na začátku výkonu profese, zda byla naplněna či nenaplněna a jestli by do budoucna chtěli ve své profesi něco změnit.

U následujícího nadřazeného tématu si můžeme na základě výpovědí informantů rozdělit odpovědi podle pohlaví. Muži vychovatelé uvedli, že zkušenost s dětmi měli z předchozích zaměstnání, ale nástup do dětského domova a obecně práce vychovatele pro ně bylo spíše neznámým prostředím, do kterého šli, aniž by měli nějaké velké očekávání. Naopak ženy vychovatelky s očekáváním do dětského domova přicházely. Ve dvou případech informantky uvedly, že očekávání naplněna nebyla. Jedna vychovatelka vnímá své původní očekávání za vyplněné.

Marek ve své výpovědi uvádí své zkušenosti z původních zaměstnání a na téma očekávání se vyjádřil následovně (6., 148-151): „No já jsem neměl víceméně žádná očekávání, protože jsem dělal ve školství. Studoval jsem ten pajdák, jezdil jsem na školy v přírodě, jsem tělocvičkář jezdil jsem na kurzy různé sportovní a turistické, lyžařské, takže jsem úplně přesně nevěděl jsem úplně přesně ten režim, ale věděl jsem, že si s tím hravě poradím s těmi dětmi...“ Velkým překvapením pro informanta bylo, že ve spoustě případů děti nezvládají povinnosti,

kteřé by ve svém věku měly zvládat. (6., 152-153): „*Mě nenapadlo, že na tom je někdo tak blbě, že neumí prostě v patnácti letech třeba trefit o ulici dál..., že nejsou ty děcka vůbec samostatné.*“ Očekávání s prací vychovatele v dětském domově informant Tomáš na začátku výkonu profese prožíval jako jednu velkou neznámou. Uvádí (9., 66): „*Přiznám se, že jsem do toho šel tak trochu po hlavě a netušil jsem, co mě čeká.*“ Vychovatel Oskar měl zkušenosti s prací s dětmi, ale o chodu dětského domova neměl před nástupem do práce žádné představy. Říká, že na začátku měl své vlastní tušení o tom, jak bude práce probíhat, (20., 81-82): „*...jezdil jsem na tábory jako lektor, vedl jsem skautský oddíl, tak jsem tak nějak tušil, co obnáší práce s dětmi.*“ Po nástupu do dětského domova přišla pro Oskara nečekaná realita, kdy zjistil, že s tím původním očekáváním to nebude jednoduché, spíš přišlo spoustu překvapení, kterým jako vychovatel musel čelit. (20., 84-85): „*No naplněna nebo nenaplněna. Překvapilo mě, že ty děcka, když přijdou z rodiny nejsou vůbec samostatné, nic neumí.*“ Informantka Eliška v rozhovoru uvedla, že na začátku byla plná přesvědčení a očekávání (12., 59): „*...že budou děti hodné, vděčné a nenáročné.*“ Postupem času se však ukázalo, že tomu tak není a spíše přišel pravý opak. (12., 61): „*Mé očekávání nebylo naplněno, děti nejsou vděčné, jsou vypočítavé a náročné.*“ Práce vychovatele v dětském domově není jednoduchá a člověk se musí smířit s tím, že jeho plány a přání někdy nevyjdou. Tereza, která do dětského domova nastoupila díky kolegyni, tak na základě jejích slov tušila, do čeho půjde. I přesto však uvádí, že spoustu věcí nečekala nebo pro ni bylo nových, také ji překvapilo chování a jednání dětí v dětském domově. (16., 83-84): „*...tak jsem tušila, co práce s dětma obnáší, na co si dát pozor, na co se zaměřit. Očekávala jsem, že děti budou za spoustu věcí vděčné a že budou poslušné.*“ Očekávání, jež na začátku informantka měla nebyla naplněna úplně podle jejích představ, říká (16., 86-87): „*postupem času jsem zjistila, že ty moje očekávání tak úplně naplněny nebyly. Protože dětem je v podstatě jedno, co jim říkám, většinou neposlouchají a nejsou vděčné.*“ Vychovatelka Jana jako jediná z informantů měla očekávání, která nesouvisela s dětmi ale s ní samotnou a také byla patřičným způsobem naplněna. (24., 87-88): „*Očekávala jsem především dobrý pocit z toho, že můžu pomoci někomu, kdo to opravdu potřebuje.*“ Na to, zda byla její očekávání naplněna Jana odpověděla krásnou větou (24., 90): „*Krásný pocit se dostavuje dnes a denně.*“

Většina informantů se shodla, že by do budoucna ve své profesi nic měnit nechtěli, popřípadě že na velké změny nemají dostatečné kompetence. Do budoucna by Marek nechtěl měnit, co se týče jeho samotného vůbec nic, (6., 159): „*já jsem dokonalý, perfektní, precizní ba naopak.*“ Co by ale změnit chtěl je nastavení systému, (6., 164-166) „*...tato organizace má*

nějaké standardy, které má dodržovat a v nějakém rámci legislativy pracovat, to se navazuje na kraj, na stát a na legislativu toho státu. S tím se buď smíříš nebo ne. To je těžko.“ Vychovatel Tomáš nepocituje, že by v profesi, kterou vykonává byly potřeba nějaké zásadní změny. (9., 69-70): „...v tuto chvíli mě nenapadá nic takového, co bych chtěl vysloveně měnit a co by bylo smysluplné.“ Stejně tak se ve svých výpovědích vyjádřili informanti Tereza a Oskar, kteří uvedli, že není potřeba žádných změn. Do budoucna by změny ve své profesi chtěla učinit vychovatelka Jana (24., 92-94): „...byla bych ráda, kdyby vychovatel měli ve výchově dětí více možností, jak je potrestat či naopak odměnit. V tomto směru máme možnosti velmi omezené, čehož dost často právě ty problémové děti zneužívají.“

6.7 Shrnutí

Na základě kvalitativního výzkumu jsme pomocí polostrukturovaných rozhovorů získali potřebná data od šesti informantů – vychovatelů dětského domova. Po důkladném přečtení a přepsání všech rozhovorů následovala analýza dat, v níž jsme se zaměřili na hledání podobnosti mezi tématy. Vzniklo tak šest nadřazených témat, ke kterým jsme dle podobnosti připojovali jednotlivá podtémata. Všechna témata byla sepsána na papír a poté rozstříhána. Na zem jsme rozložili na jednu stranu témata nadřazená a na stranu druhou podtémata, která byla dle podobnosti přiřazována. Poté, co byl výzkum proveden jsme udělali shrnutí. V následujícím shrnutí bychom chtěli odpovědět na dílčí výzkumné otázky (DVO) a v závěru také na hlavní výzkumnou otázku (HVO). Kromě toho bychom chtěli poukázat na případné shody a neshody ve výpovědích informantů zaměřených na profesi vychovatele v dětském domově.

DVO1: Co vedlo vychovatele k volbě jejich povolání?

Můžeme shledávat značnou rozdílnost u mužů vychovatelů a žen vychovatelek působících v dětském domově. Vychovatelé vnímají jako přední důvod volby této profese nedostatek mužů pracujících s dětmi v dětském domově. Genderová nevyváženost a nouze o muže jsou důvody, které přispěly k rozhodnutí vychovatelů pro práci v tomto segmentu. Naopak ženy vychovatelky pocítují, že již od útlého věku se zajímaly o práci s dětmi. Pro mnohé z nich bylo snem vykonávat povolání, které by především souviselo s dětmi, ale díky kterému by mohly být užitečné.

DVO2: Jaké důvody ovlivnily vychovatele k práci s dětmi v dětském domově?

Pro všechny informanty byl počáteční důvod stejný, a to pomoc dětem, které z různých důvodů nemohou vyrůstat v biologické rodině, v přípravě na samostatný život a zajistit jim potřebnou podporu a péči. Ovšem z výpovědí informantů je zřejmé, že každý z nich má odlišný podnět, který je motivuje a který ovlivnil jejich postavení k práci s dětmi v dětském domově. Důvody, které informanti uváděli jsou pokroky viditelné především u dětí, co přišli ze špatných podmínek, přátelství s dětmi, které odešli z dětského domova, každodenní různorodost, radost v dětských očích, komunikace s dětmi o radostech i starostech života. Dalším z důvodů je ukazovat dětem základní životní hodnoty a nasměrovat je správnou cestou, kterou by se jednou, po odchodu z dětského domova mohli vydat.

DVO3: Jakou roli zaujímá vychovatel ve výchově dětí?

Na vychovatele jsou při výchově dětí v dětském domově kladeny požadavky, aby byli pro děti přirozenou autoritou a vnímali každé dítě jako osobnost, měřili každému dítěti stejně a nehledali mezi nimi rozdíly. Informanti uváděli, že ta role je taková, jakou zaujímá rodič v běžné rodině. Je třeba naučit děti věci týkající se každodenního života, naučit je, jak si uklidit, uvařit, jak se chovat, jak hospodařit s penězi. Taktéž denně dohlížet na přípravu do školy, plnění úkolů a povinností, vypravit děti na zájmové kroužky. Úkolem vychovatele je naučit děti návykům, které v budoucnu budou potřebovat pro samostatný život. Co se týká citových vztahů mezi vychovatelem a dětmi, tak se informanti shodli na tom, že si nelze utvářet tak silné vztahy jako k biologickým dětem, nelze dát lásku všem dětem tak, jako rodiče.

DVO4: Jak práce v dětském domově zasahuje do osobního života vychovatele?

Šestice vychovatelů se shodla na prohlášení, že práce vychovatele v dětském domově je velmi psychicky náročná a do osobního života z větší části zasahuje. Informanti pocítují, že práce vychovatele v dětském domově ovlivňuje jejich osobní život, záleží však na každém, jak si to nastaví. V odpovědích také zaznělo, že ačkoli je osobní život vychovatelů profesí ovlivňován, vnímají to tak, že k pomáhajícím profesím to prostě patří. Někteří vychovatelé uváděli, že občas kvůli práci v dětském domově nemají tolik času na vlastní rodinu nebo na čas strávený s přáteli. Na druhou stranu informanti ve svých výpovědích upozorňovali a doporučovali jednu podstatnou věc, kterou by se měl naučit každý, jehož práce spadá do pomáhajících profesí, a to umět oddělit práci od osobního života.

DVO5: V čem vidí vychovatelé smysl své práce?

Myšlenka, na které se shodlo všech šest informantů je, že tato práce je potřebná hlavně ve smyslu pomoci a podpory dětem. Každý z informantů se následně zaměřil na odlišné body, ve kterých vidí smysl. Například dát dětem nějaký směr, potřebné vzdělání, vzor. Nebo nabídnout a ukázat dětem v dětském domově nějakou cestu, po které by se po odchodu z dětského domova mohly vydat. Stejně tak poskytnout rady pro lepší budoucí život. Především vychovatelky vnímají práci potřebnou, co se týče pomoci dětem v nahrazení rodinného života a rodinné atmosféry.

Smysl práce vidí vychovatelé působící v dětském domově tedy v tom, že připravují děti pocházející ze špatných a nepodnětných podmínek do života. Tak, aby z dětí vyrostli dospělí lidé schopni vést samostatný život.

DVO6: Jaká očekávání byla díky životnímu poslání naplněna?

Co se týče očekávání spojených s profesí vychovatele v dětském domově, tak muži informanti uváděli, že na začátku výkonu profese žádná očekávání neměli. Jejich představy s prací s dětmi byly ovlivněny zkušenostmi z předchozích zaměstnání, tudíž do dětského domova šli, aniž by měli nějaká velká očekávání. V případě dvou informantek očekávání naplněna nebyla. Informantky očekávaly, že děti budou vděčné, hodné, poslušné, nenáročné. Po nějakém čase se však ukázalo, že tomu tak není a přišel pravý opak. Dětem je všechno jedno, většinou neposlouchají, nejsou vděčné a jsou vypočítavé. Jedna informantka jako jediná uvedla očekávání, které bylo naplněno. Netýkalo se však dětí, ale jí samotné. Vychovatelka na začátku očekávala především dobrý pocit, že může opravdu někomu pomoci. Očekávání bylo naplněno dobrým pocitem, který se podle slov informantky dostavuje každý den.

HVO: Jak vnímají vychovatelé v dětském domově svou profesi?

Vychovatelé vnímají svou profesi za velmi psychicky náročnou, avšak dle jejich slov je obecně práce s lidmi velmi zajímavá. Vesměs všichni ve své výpovědi uvedli, že je profese vychovatele v dětském domově baví a naplňuje, jsou rádi, když mohou být dětem oporou a pomoci jim v těžkých situacích. Také, že díky své profesi můžou potkávat děti, které by za jiných podmínek nepotkali. Informanti vidí svou práci jako potřebnou pro děti, o které se nemohou starat jejich rodiče a které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině. Práce s nimi je pro mnohé z nich, respektive spíše pro ženy – vychovatelky, posláním. Pomoci dětem, které to opravdu potřebují, ukazovat jim základní životní hodnoty a nasměrovat je správnou cestou k lepšímu životu. Všichni vychovatelé pociťují velkou radost poté co vidí, že jejich práce byla úspěšná zejména v tom, když se jim podaří vychovat mladého, úspěšného jedince, který se vždy do dětského domova rád vrací, který se po odchodu z dětského domova uchytil v životě a je spokojený. Negativně, ale vnímají časovou náročnost profese, kdy uváděli, že často práci staví do popředí a na vlastní rodinu, přátele jim nezbývá tolik času, kolik by si přáli.

7 DISKUZE VÝSLEDKŮ A DOPORUČENÍ PRO PRAXI

V diskuzi bychom chtěli rozebrat výsledky našeho výzkumného šetření a porovnat je s teoretickými výroky, jež uvádí odborná literatura.

Naši informanti se ve svých výpovědích shodli na tom, že práce vychovatele v dětském domově je velmi psychicky náročná. Ve většině případů není, především ze strany dětí, dostatečně oceněná. To spočívá zejména v nezájmu dětí nebo neposlušnosti. Informanti mají mnohdy pochybnosti o tom, zda si děti z jejich rad a pouček něco odnesou či zda je vůbec poslouchají. Takové pocity a tvrzení potvrzují i slova odborníků, když vysvětlují, že „*téměř každý vychovatel ve své profesní dráze prochází obdobím pochybností o své kompetenci k vykonávání této práce a o jejím přínosu a efektivitě*“ (Dosoudil, 2012, s. 37).

Informanti zmínili, co se výchovy dětí týká, že vychovatelé v dětském domově nemají, vůči svěřeným dětem, žádná práva. Jedna vychovatelka v rozhovoru uvedla (12., 54-56): „*ne-máme žádná práva vůči dětem, zvláště u problematických dětí, které například utíkají, požívají návykové látky, pijí alkohol a podobně. Nízké tresty za špatné chování, například dítěti nesmím jako trest odebrat mobil.*“ Informanti se shodli, že ve směru odměňování a trestání mají velmi omezené možnosti. Na základě zákona č. 109/2002 Sb., lze využít opatření ve výchově za porušení povinností. Zákon uvádí, že dítěti může, podle §21, být „*sníženo kapesné v rozsahu stanoveném tímto zákonem, omezeno nebo zakázáno trávení volného času mimo zařízení, odňata možnost účastnit se atraktivní činnosti či akce*“ (ČESKO, 2002).

S návazností na získaná data z výzkumného šetření bychom chtěli uvést doporučení pro praxi. Jak jsme výše uvedli, podle zákona mají vychovatelé právo v určitých mezích děti potrestat či naopak odměnit. Pro vychovatele je podstatný jejich vlastní osobní profesní rozvoj a růst. Měla by jim být umožněna možnost dalšího sebevzdělávání. Informovanost veřejnosti je také důležitou součástí ve vnímání profese vychovatele v dětském domově. Lidé mnohdy neví a nemají představu, co práce vychovatele obnáší a často si vytváří vlastní teorie.

Vychovatelé v rozhovorech uváděli, že spousta dětí se po odchodu z dětského domova není schopna uplatnit v samostatném životě. Mají problém začlenit se do společnosti a do pracovního procesu. V této souvislosti bychom chtěli doporučit vychovatelům a sociálním pracovníkům, aby věnovali větší pozornost této oblasti a zaměřili se na situace, které dětem odcházejícím z dětského domova působí problémy.

ZÁVĚR

Naše bakalářská práce s názvem Práce vychovatele v dětském domově jako životní poslání, byla na začátku rozdělena na dvě hlavní části, na teoretickou, jejímž cílem bylo vymezit charakteristiku ústavní výchovy a dětského domova jakožto zařízení institucionální výchovy. Součástí teoretické části bylo popsat profesi vychovatele, jeho náplň práce, motivaci k práci a kompetence. V praktické části jsme se zaměřili na to, jak vychovatelé pracující v dětském domově vnímají a pociťují svou profesi.

Výzkumný soubor tvořila šestice informantů – vychovatelů pracujících v dětském domově. Svou pozornost jsme zaměřili na tři muže a tři ženy ve věkovém uskupení od 39 do 47 let, jejichž délka praxe se pohybuje v rozmezí od dvou do šestnácti let. Z důvodu kvalitativní povahy výzkumu jsme jako metodu sběru dat zvolili polostrukturovaný rozhovor. Otázky, které jsme si předem připravili nám posloužily k získání potřebných materiálů pro náš výzkum. Všechny rozhovory jsme s vědomím informantů nahrávali pomocí aplikace diktafon na mobilní telefon. Následně byly rozhovory na základě zaznamenaných nahrávek doslovně přepsány.

Ve výzkumném šetření jsme z výpovědí informantů zjistili, že pohledy a názory na profesi vychovatele v dětském domově mohou být různorodé. Poslání své profese vnímají v možnosti nabídnout dětem z nepodnětných rodin nějaký vzor a pomoci jim v přípravě na budoucnost, aby byli schopni se, po odchodu z dětského domova, začlenit do samostatného života. Překvapilo nás, že očekávání informantů, které měli na začátku výkonu profese se v mnohých případech nenaplnilo. Očekávání spočívala v tom, že děti budou poslušné, vděčné, nenáročné, ale ve výpovědích vychovatelů zazněl pravý opak. V průběhu výzkumného šetření jsme narazili, jak na pozitivní, tak i na negativní stránku profese vychovatele v dětském domově. Pozitivní stránku pociťujeme ve snaze pracovníků dětského domova vytvořit dětem klidné a podnětné rodinné prostředí, ve kterém by se mohli rozvíjet, vzdělávat a trávit čas, ve kterém najdou oporu a možnost se někomu svěřit se svými radostmi či strastmi. Pozitivum vnímáme také v úsilí vychovatelů naučit děti základním hodnotám a návykům pro budoucí život. Negativní stránku profese vnímáme v časové náročnosti, kdy vychovatel tráví v práci většinou celé dny na úkor osobního života.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BENDL, Stanislav, 2015. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4248-9.
2. BENDL, Stanislav, Jaroslava HANUŠOVÁ a Marie LINKOVÁ, 2016. *Žák s problémovým chováním: cesta institucionální pomoci*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.
3. DEIBL, Maria, 2005. *Motivace jako nástroj řízení*. Praha: Linde. ISBN 80-902-1058-9.
4. DOSOUDIL, Pavel, 2012. *Má profese vychovatel. Dva pohledy na roli vychovatele v zařízení institucionální výchovy*. In: ŽUFNÍČEK, Jan, PACNEROVÁ, Helena a Adéla ZELENDA
5. FORSYTH, Patrick, 2000. *Jak motivovat lidi*. 2. Praha: Computer Press. Všechny cesty k informacím. ISBN 80-722-6386-2.
6. FORSYTH, Patrick, 2009. *Jak motivovat svůj tým*. Praha: Grada. Vedení lidí v praxi. ISBN 978-80-247-2128-6.
7. GRECMANOVÁ, Helena, Eva URBANOVSKÁ a Drahomíra HOLOUŠOVÁ, [1998]. *Obecná pedagogika*. Olomouc: Hanex. Edukace (Hanex). ISBN 80-857-8320-7.
8. JANKOVSKÝ, Jiří, 2003. *Etika pro pomáhající profese*. Praha: Triton. ISBN 80-725-4329-6.
9. JŮVA, Vladimír, 1995. *Úvod do pedagogiky*. 2. rozš. vyd. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-859-3106-0.
10. KOPŘIVA, Karel, 2006. *Lidský vztah jako součást profese: [psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese]*. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-736-7181-6.
11. KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
12. KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5004-2.
13. MATOUŠEK, Oldřich, 1995. *Ústavní péče*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-858-5008-7.
14. MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.

15. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0522-7.
16. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2014. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0697-2.
17. PILAŘ, Jiří, 2012. *Právní vymezení a systém ústavní péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy*. In: ŽUFNÍČEK, Jan, PACNEROVÁ, Helena a Adéla ZELENDA
18. PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
19. PRŮCHA, Jan, 2015. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0872-3.
20. PRŮCHA, Jan, 2017. *Moderní pedagogika*. Šesté, aktualizované a doplněné vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1228-7.
21. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
22. ROGGE, Jan-Uwe, 2007. *Děti potřebují hranice*. Vyd. 3. Praha: Portál. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 978-80-7367-330-7.
23. ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.
24. SEKERA, Ondřej, 2009. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7368-728-1.
25. SCHMIDBAUER, Wolfgang, 2008. *Syndrom pomocníka: [podněty pro duševní hygienu v pomáhajících profesích]*. Praha: Portál. Spektrum (Portál). ISBN 978-80-7367-369-7.
26. SYCHROVÁ, Adriana, ed., 2014. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-757-5.
27. ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.

28. ŠVANCAR, Zdeněk a Jana BURIÁNOVÁ, 1988. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Knižnice speciální pedagogiky.
29. TRNKOVÁ, Lucie, 2018. *Náhradní péče o dítě*. Praha: Wolters Kluwer. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-864-3.
30. ÚLEHLA, Ivan, 2005. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-864-2936-9.
31. VAŠUTOVÁ, Jaroslava, 2004. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido. ISBN 80-731-5082-4.
32. VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.
33. ŽUFNÍČEK, Jan, Helena PACNEROVÁ a Adéla ZELENDA KUPCOVÁ, 2012. *Vybraná témata vychovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. ISBN 978-80-87652-59-6.

POUŽITÉ ZÁKONY

34. ČESKO, 1964. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>
35. ČESKO, 2002. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>
36. ČESKO, 2004. Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-218>

POUŽITÉ ČLÁNKY

37. CHAPMAN, Elizabeth a Jonathan A. SMITH, 2016. Interpretative Phenomenological Analysis and the New Genetics. *Journal of Health Psychology*. 7(2), 125-130. DOI: 10.1177/1359105302007002397. ISSN 1359-1053. Dostupné také z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1359105302007002397>
38. O'HARA, Mary, 2015. Children's care homes are seen as a last resort, but they can be a safe haven. *The Guardian* [online]. Guardian News & Media Limited, 2020 [cit. 2020-05-12]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/social-care-network/2015/jun/02/childrens-care-homes-are-seen-as-a-last-resort-but-they-can-be-a-safe-haven>
39. STRÁSKÁ, Helena, 2006. Kdo vychovává v dětských domovech. *Učitelské noviny* [online]. (5) [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=2933>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 - údaje jednotlivých informantů	31
Tabulka 2 - seznam témat a podtémat 1	35
Tabulka 3 - seznam témat a podtémat 2	36

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1 – Ukázka přepsaného rozhovoru

Příloha P2 – Ukázka analýzy dat – tvoření podtémat

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA PŘEPSANÉHO ROZHOVORU

Rozhovor 6, žena 44 let – informantka Jana, délka praxe v dětském domově 16 let

Co vedlo vychovatele k volbě jejich povolání?

1. Jaké je potřeba vzdělání pro výkon profese? Jaké je vaše vzdělání?
Musí to být vysokoškolské vzdělání v oboru Soc.ped. nebo Spec. ped. Konkrétně já jsme vystudovala bakaláře v oboru Soc. ped.
2. Jak jste se dostal/a k práci v dětském domově?
Přes maminku, která tam dříve pracovala. Začínala jsem tenkrát jako noční vychovatelka.
3. Jakou profesi jste chtěl/a vykonávat jako dítě?
Učitelku. Vždycky mě lákala práce s dětmi.

Jaké důvody ovlivnily vychovatele k práci s dětmi v dětském domově?

4. Proč jste si zvolil/a právě tuhle věkovou kategorii?
V DD se nedá moc mluvit o konkrétní věkové kategorii dětí. Přicházejí sem děti od 3 do 18 ti let.
5. Proč jste se rozhodl/a pracovat právě s dětmi, které nemohou vyrůstat v biologické rodině?
Pro mě bylo stěžejní, že budu pracovat s dětmi. Měla jsem spíše obavy, že emočně nebudu tuto práci zvládat (že mi děti bude líto).
6. Co vás na práci s dětmi nejvíce baví?
Nejvíce mě baví a naplňuje komunikace s dětmi. Ty chvíle, kdy se spontánně všichni sejdem v jedné místnosti a společně si povídáme o radostech i starostech života. Také si velmi vážím toho, že děti za mnou poměrně často přicházejí, aby se mi svěřily nebo žádají o radu. Přicházejí za mnou i děti z jiných rodinných skupin, a to je pro mě motivace pro další práci.

7. Jaké činnosti během dne provádíte?

Je to jako doma, v běžné rodině. Učíme se do školy, pereme, vaříme, uklízíme, hrájeme hry, chodíme do přírody, nebo si povídáme....

Jakou roli zaujímá vychovatel ve výchově dětí?

8. Jaké vztahy panují mezi dítětem a vychovatelem?

Každé dítě v DD má svého tzv. kmenového vychovatele, který se o něj stará ve všech oblastech, tedy nákupy oblečení, návštěvy lékařů, pořizování dárků k naročkám či Vánocům, účast na třídních schůzkách ve škole... Zpravidla je to tak, že dítě má pak ke svému vychovateli pevnější vztah než k ostatním, ale není to tak ve všech případech. Je to velmi individuální.

9. Jaké kompetence máte vůči dětem a jejich výchově?

Samozřejmě se snažím do dětí vštěpovat lidskost, empatii a schopnost mít dobré mezilidské vztahy. Zkrátka tak, aby z těchto dětí, které nemají v těchto oblastech pevný základ, vyrostl „dobrý člověk“. Mnohdy je to opravdu velmi obtížné, protože děti přicházejí v tomto směru již velmi negativně ovlivněny působením nepodněného rodinného prostředí.

10. Jaké požadavky jsou na vás kladeny při výchově dětí?

Od vychovatele DD se především vyžaduje, aby s dítětem intenzivně pracoval ve všech oblastech. Samozřejmě závisí na věku dítěte. Podstatné ale je, tak jak jsem zmínila už v předchozí odpovědi, aby děti vycházející z DD byly dobrými lidmi, přínosnými pro společnost.

11. Jaké citové vazby si k dětem utváříte?

V mé profesi je toto „tenký led“. Dítě potřebuje cítit vaši lásku a oporu. Je také velmi důležité, aby vám důvěřovalo. Musíte být ale opatrní, aby tento vztah jaksi nepřerostl a pouto mezi vámi a dítětem nebylo až příliš silné... Musíte být v tomto zkrátka profesionál, což je mnohdy nelehké.

12. Jak si budujete respekt a autoritu?

Snažím se být k dětem přátelská, ale zároveň musí děti vědět, že je nějaká „hranice“, za kterou už nesmí zajít. Především se snažím chovat a jednat tak, aby si mě děti měly proč vážit.

Jak práce v dětském domově zasahuje do osobního života vychovatele?

13. Jak ovlivňuje práce vychovatele v dětském domově váš osobní život?

Častokrát se věnuji dětem z DD na úkor své vlastní rodiny, ale to je myslím v těchto pomáhajících profesích celkem běžná záležitost. Samozřejmě i víkendové služby či služby např. o Vánocích svým způsobem narušují můj rodinný život, ale naplňuje mě ten pocit, že jsem to právě já, kdo nedopustí, aby tyto děti zůstávaly třeba o Vánocích samotné...

14. Jak je psychicky náročná profese vychovatele?

Velmi psychicky náročná. Navíc se postupem času mění i klientela, která je čím dál náročnější. Je to asi dáno dobou. V DD pracuji už 16 let a děti, které si pamatuju ze svých začátků byly daleko méně problémové než ty současné.

15. Jakým způsobem oddělujete svou práci od osobního života?

Ve dnech, kdy mám volno, se snažím úplně vypnout a neřešit záležitosti kolem DD. Je to ale často velmi náročné a moc se mi to nedaří. Dalo by se říct, že část mých myšlenek je vlastně neustále v práci.

V čem vidí vychovatelé smysl své práce?

16. V čem vnímáte svou práci jako potřebnou?

Především v tom, že připravujeme děti pocházející z nepodnětných rodinných prostředí do života. Tak, aby z dítěte vyrostl samostatný dospělý jedinec, který je schopen začlenit se do společnosti a žít spořádaný život.

17. Je vaše práce stereotypní a v čem?

To je velmi těžká otázka. Asi ano, jsme přece jen režimové zařízení. Ale na druhou stranu, je to na každém vychovateli, jak si zorganizuje službu u dětí. Pokud je vychovatel nápaditý a aktivní, může být každá jeho služba u dětí svým způsobem jiná. Osobně mi vadí takový ten zažitý „režim dne“ – jakože teď je 13.00 hod. tak začíná příprava do školy, teď je 16.00 hod., tak je svačina atd. Ale chápu, že v tomto typu zařízení to bohužel v praxi jinak nejde.

18. Jaké pozitivní a negativní stránky vnímáte na své profesi?

Jako pozitivní vnímám odezvu od dětí, tedy jejich důvěru a potřebu se svěřit, popovídat si... Taky to, když se nám podaří vychovat jedince, který se k nám po odchodu z DD rád vrací a je u něj evidentní, že se v životě uchytil. Za negativní považuji to, že v některých případech přijde naše práce vniveč, tedy když máme dítě v DD třeba i 15let a ono vás pak při odchodu ze zařízení ani nepozdraví a časem se dozvídáte, že je z něho bezdomovec apod. To je pro mě strašně demotivující. Člověk do něj vkládá celé roky tolik úsilí a pak se to vše ukáže jako zcela zbytečné.

19. Čeho byste chtěl/a do budoucna ve své profesi dosáhnout?

Především většího počtu dětí, které se po odchodu z DD v samostatném životě uplatní.

Jaká očekávání byla díky životnímu poslání naplněna?

20. Jaká očekávání jste měl/a na začátku výkonu profese?

Očekávala jsem především dobrý pocit z toho, že můžu pomoci někomu, kdo to opravdu potřebuje.

21. Jakým způsobem byla vaše očekávání naplněna?

Krásný pocit se dostavuje dnes a denně.

22. Chtěl/a byste do budoucna ve své profesi něco změnit?

Ano, byla bych ráda, kdyby vychovatelé měli ve výchově dětí v DD větší kompetence, tedy více možností, jak je potrestat či naopak odměnit. V tomto směru máme možnosti velmi omezené, čehož dost často právě ty problémové děti zneužívají.

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA ANALÝZY DAT – TVOŘENÍ PODTÉMÁT

Informantka - JANA

Rozhovor 6, žena 44 let, délka praxe v DD 16 let

1. Co vedlo vychovatele k volbě jejich povolání?

1. Jaké je potřeba vzdělání pro výkon profese? Jaké je vaše vzdělání? ¹

STUDIUM

Musí to být vysokoškolské vzdělání v oboru Soc.ped. nebo Spec. ped. Konkrétně já jsme 2
vystudovala bakaláře v oboru Soc. ped. 3

2. Jak jste se dostal/a k práci v dětském domově? ⁴

DLOUHÁ
CESTA

Přes maminku, která tam dříve pracovala. Začínala jsem tenkrát jako noční 5
vychovatelka. 6

3. Jakou profesi jste chtěl/a vykonávat jako dítě? ⁷

Učitelku. Vždycky mě lákala práce s dětmi. 8

2. Jaké důvody ovlivnily vychovatele k práci s dětmi v dětském domově?

4. Proč jste si zvolil/a právě tuhle věkovou kategorii? ⁹

V DD se nedá moc mluvit o konkrétní věkové kategorii dětí. Přicházejí sem děti od 3 do 10 10
18 ti let. 11

5. Proč jste se rozhodl/a pracovat právě s dětmi, které nemohou vyrůstat v biologické 12
rodině? ¹³

PRÁCE S
DĚTMI

Pro mě bylo stěžejní, že budu pracovat s dětmi. Měla jsem spíše obavy, že emočně 14
nebudu tuto práci zvládat (že mi děti bude líto) 15

OBAVY
Z NEÚSPĚCHU

6. Co vás na práci s dětmi nejvíce baví? ¹⁶

SPOLEČNÉ
CHVÍLE

Nejvíce mě baví a naplňuje komunikace s dětmi. Ty chvíle, kdy se spontánně všichni 17
sejdem v jedné místnosti a společně si povídáme o radostech i starostech života. Také 18
si velmi vážím toho, že děti za mnou poměrně často přicházejí, aby se mi svěřily nebo 19
žádají o radu. Přicházejí za mnou i děti z jiných rodinných skupin, a to je pro mě 20
motivace pro další práci. 21

DŮVĚRA,
DĚTI

7. Jaké činnosti během dne provádíte? 22
*DOMAČÍ
ATMOSFÉRA* Je to jako doma, v běžné rodině. Učíme se do školy, pereme, vaříme, uklízíme, hrajeme hry, chodíme do přírody, nebo si povídáme... 23-24

3. Jakou roli zaujímá vychovatel ve výchově dětí?

8. Jaké vztahy panují mezi dítětem a vychovatelem? 25
*KMENOVÝ
TÝM* Každé dítě v DD má svého tzv. kmenového vychovatele, který se o něj stará ve všech oblastech, tedy nákupy oblečení, návštěvy lékařů, pořizování dárků k narozkám či Vánocím, účast na třídních schůzkách ve škole... Zpravidla je to tak, že dítě má pak ke svému vychovateli pevnější vztah než k ostatním, ale není to tak ve všech případech. Je to velmi individuální. 26-30

9. Jaké kompetence máte vůči dětem a jejich výchově? 31
*DŮSLEDNÁ
VÝCHOVA* Samozřejmě se snažím do dětí vštěpovat lidskost, empatii a schopnost mít dobré mezilidské vztahy. Zkrátka tak, aby z těchto dětí, které nemají v těchto oblastech pevný základ, vyrostl „dobrý člověk“. Mnohdy je to opravdu velmi obtížné, protože děti přicházejí v tomto směru již velmi negativně ovlivněny působením nepodněného rodinného prostředí. 32-36

10. Jaké požadavky jsou na vás kladeny při výchově dětí? 37
*VÝCHOVNÉ
POŽADAVKY* Od vychovatele DD se především vyžaduje, aby s dítětem intenzivně pracoval ve všech oblastech. Samozřejmě závisí na věku dítěte. Podstatné ale je, tak jak jsem zmínila už v předchozí odpovědi, aby děti vycházející z DD byly dobrými lidmi, přínosnými pro společnost. 38-41

11. Jaké citové vazby si k dětem utváříte? 42
*CITOVÁ
OPATRNOST* V mé profesi je toto „tenký led“. Dítě potřebuje cítit vaši lásku a oporu. Je také velmi důležité, aby vám důvěřovalo. Musíte být ale opatrní, aby tento vztah jaksi nepřerostl a pouto mezi vámi a dítětem nebylo až příliš silné... Musíte být v tomto zkrátka profesionál, což je mnohdy nelehké. 43-46

12. Jak si budujete respekt a autoritu? 47

HRANICE VE
VÝCHOVĚ

Snažím se být k dětem přátelská, ale zároveň musí děti vědět, že je nějaká „hranice“, za kterou už nesmí zajít. Především se snažím chovat a jednat tak, aby se mě děti měly proč vážit. 50

4.

Jak práce v dětském domově zasahuje do osobního života vychovatele?

13. Jak ovlivňuje práce vychovatele v dětském domově váš osobní život? 51

MA ODSUNUTÍ
VLASTNÍ
RODINY

USPOKOJIVÁ
POCIT

Častokrát se věnuji dětem z DD na úkor své vlastní rodiny, ale to je myslím v těchto pomáhajících profesích celkem běžná záležitost. Samozřejmě i víkendové služby či služby např. o Vánocích svým způsobem narušují můj rodinný život, ale naplňuje mě ten pocit, že jsem to právě já, kdo nedopustí, aby tyto děti zůstávaly třeba o Vánocích samotné... 56

14. Jak je psychicky náročná profese vychovatele? 57

NÁROČNÁ
KLIENTELA

Velmi psychicky náročná. Navíc se postupem času mění i klientela, která je čím dál náročnější. Je to asi dáno dobou. V DD pracuji už 16 let a děti, které si pamatuju ze svých začátků byly daleko méně problémové než ty současné... 60

15. Jakým způsobem oddělujete svou práci od osobního života? 61

NELEHMÁ
SITUACE

Ve dnech, kdy mám volno, se snažím úplně vypnout a neřešit záležitosti kolem DD. Je to ale často velmi náročné a moc se mi to nedaří. Dalo by se říct, že část mých myšlenek je vlastně neustále v práci... 64

5.

V čem vidí vychovatelé smysl své práce?

16. V čem vnímáte svou práci jako potřebnou? 65

PŘÍPRAVA
DO ŽIVOTA

Především v tom, že připravujeme děti pocházející z nepodnětných rodinných prostředí do života. Tak, aby z dítěte vyrostl samostatný dospělý jedinec, který je schopen začlenit se do společnosti a žít spořádaný život. 68

17. Je vaše práce stereotypní a v čem? 69

AKTIVNÍ
PŘÍSTUP

To je velmi těžká otázka. Asi ano, jsme přece jen režimové zařízení. Ale na druhou stranu, je to na každém vychovateli, jak si zorganizuje službu u dětí. Pokud je vychovatel nápaditý a aktivní, může být každá jeho služba u dětí svým způsobem jiná. Osobně mi 72

vadí takový ten zažitý „režim dne“ – jakože teď je 13.00 hod. tak začíná příprava do školy, teď je 16.00 hod., tak je svačina atd. Ale chápu, že v tomto typu zařízení to bohužel v praxi jinak nejde. 75

18. Jaké pozitivní a negativní stránky vnímáte na své profesi? 76

PLUSY A
MINUSY

Jako pozitivní vnímám odezvu od dětí, tedy jejich důvěru a potřebu se svěřit, popovídat si... Taky to, když se nám podaří vychovat jedince, který se k nám po odchodu z DD rád vrací a je u něj evidentní, že se v životě uchytil. Za negativní považuji to, že v některých případech přijde naše práce vniveč, tedy když máme dítě v DD třeba i 15let a ono vás pak při odchodu ze zařízení ani nepozdraví a časem se dozvídáte, že je z něho bezdomovec apod. To je pro mě strašně demotivující. Člověk do něj vkládá celé roky tolik úsilí a pak se to vše ukáže jako zcela zbytečné... 83

UPLATNĚNÍ
DĚTÍ

19. Čeho byste chtěl/a do budoucna ve své profesi dosáhnout? 84

Především většího počtu dětí, které se po odchodu z DD v samostatném životě uplatní. 85

6. Jaká očekávání byla díky životnímu poslání naplněna?

DOBŘÍ
POCIT

20. Jaká očekávání jste měl/a na začátku výkonu profese? 86

Očekávala jsem především dobrý pocit z toho, že můžu pomoci někomu, kdo to opravdu potřebuje. 87

21. Jakým způsobem byla vaše očekávání naplněna? 89

Krásný pocit se dostavuje dnes a denně. 90

VÍCE
MOŽNOSTÍ

22. Chtěl/a byste do budoucna ve své profesi něco změnit? 91

Ano, byla bych ráda, kdyby vychovatelé měli ve výchově dětí v DD větší kompetence, tedy více možností, jak je potrestat či naopak odměnit. V tomto směru máme možnosti velmi omezené, čehož dost často právě ty problémové děti zneužívají. 94